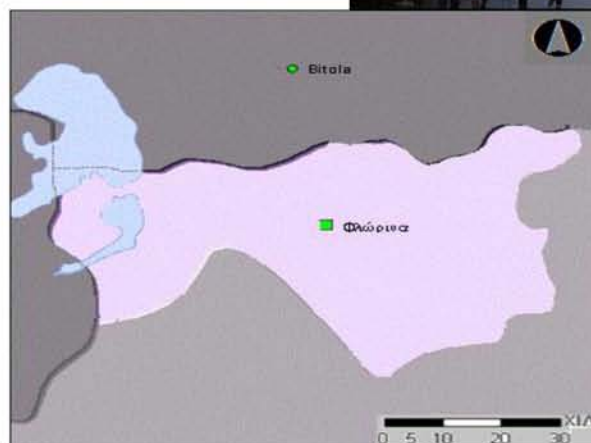

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

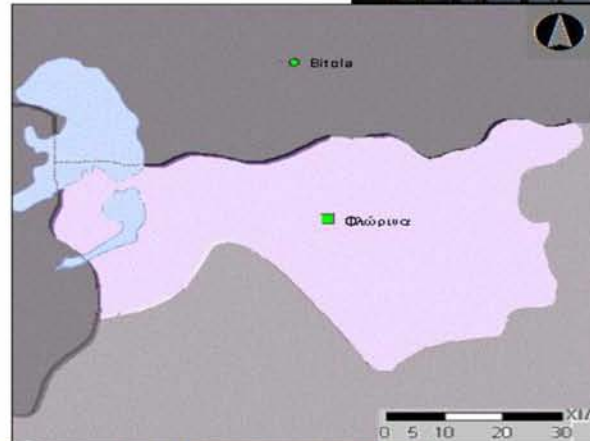
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΓΑΜ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΣΑΦΚΑ – ΤΣΟΤΣΚΟΥ ΒΑΣΙΛΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΟΛΥΖΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΒΟΛΟΣ, 2011

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

ΤΣΑΦΚΑ – ΤΣΟΤΣΚΟΥ ΒΑΣΙΛΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΟΛΥΖΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΒΟΛΟΣ, 2011

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκρότηση πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την δημιουργία καλής γειτονίας και η προώθηση προγραμμάτων και δράσεων για την εξυγίανση των συνοριακών περιοχών και την δημιουργία συνεργιών σε διασυνοριακό επίπεδο ακόμα και αν αυτές αποτελούν εξωτερικό σύνορο της είναι ένας βασικός άξονας πλέον για την επίτευξη της ολοκλήρωσης της αγοράς.

Παράλληλα η προσπάθεια του κράτους της ΠΓΔΜ να προσελκύσει ξένες επενδύσεις με απώτερο σκοπό την επίτευξη ρυθμού ανάπτυξης για την ίδια αλλά και συνάμα το γεγονός πως η χώρα αυτή συνορεύει με την Ελλάδα και η γεωγραφική εγγύτητα έχει οδηγήσει πολλές ελληνικές επιχειρήσεις να δραστηριοποιηθούν στον χώρο αυτό αποτελούν ένα φαινόμενο που λαμβάνει χώρα στην συνοριακή περιοχή των δύο αυτών χωρών.

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να ερμηνεύσει τους λόγους και τις αιτίες που η συνοριακή περιοχή της ΠΓΔΜ αποτελεί πρόσφορο επενδυτικό περιβάλλον για τους Έλληνες μικρομεσαίους επιχειρηματίες και αν συμβαίνει ή είναι πιθανό να συμβεί στην αντίστοιχη ελληνική συνοριακή περιοχή.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: συνοριακή περιοχή, γεωγραφική εγγύτητα, οικονομία, ξένες επενδύσεις, κίνητρα, επενδυτικό περιβάλλον, ΠΓΔΜ

ABSTRACT

The formation of policies of European Union to create good relations among countries and the promotion of programs and activities for the rehabilitation of border areas in order to create synergies across borders even if they are outside of the main body of the EU, is now a cornerstone for the achievement of market integration .

Alongside the efforts of FYROM to attract foreign investments with a view to achieving growth for the same and yet the fact that the country is bordered by Greece and its geographical proximity has led many Greek companies active in this area, are a phenomenon that take place in the border area of both countries.

This paper tries to explain the reasons and causes that the border region of FYROM is an appropriate investment environment for Greek sized businesses and it occurs or is likely to occur in the corresponding Greek border region.

KEY WORDS: border area, geographic proximity, economy, foreign investment, incentives, investment environment, FYROM

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	12
2.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	12
2.2 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ.....	12
2.3 ΣΥΝΟΡΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	14
2.4 ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	19
3.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	19
3.2 ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – F.Y.R.O.M.....	19
3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΙΠΟΛΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ - ΒΙΤΟΛΑ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	25
4.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	25
4.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	25
4.3 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ.....	31
4.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ.....	39
5.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	39
5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.....	39
5.3 ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ – ΠΡΩΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	42
5.4 ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	54
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	78

ΛΙΣΤΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Οι περιφέρειες στην συνοριακή ζώνη	26
Χάρτης 2: Η περιοχή μελέτης	26
Χάρτης 3: Οι TIDZ στην επικράτεια της χώρας της ΠΓΔΜ	35

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κοινωνικοοικονομικά στοιχεία συνοριακών περιφερειών	27
Πίνακας 2: Οικονομική διάρθρωση ανα τομέα παραγωγής στις συνοριακές περιφέρειες	33
Πίνακας 3: Απασχόληση ανα τομέα παραγωγής στις συνοριακές περιφέρειες	34
Πίνακας 4: Εισροές ξένων επενδύσεων στην ΠΓΔΜ συγκριτικά με την υπόλοιπη Νοτιοανατολική Ευρώπη	37
Πίνακας 5: Ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην περιοχή μελέτης	40
Πίνακας 6: Αριθμός επιχειρήσεων ανά αντικείμενο ενασχόλησης	43
Πίνακας 7: Αρχική έδρα επιχειρήσεων	45
Πίνακας 8: Αριθμός επιχειρήσεων που μετεγκαταστάθηκαν ή εγκαταστάθηκαν εξ αρχής στην ΠΓΔΜ	45
Πίνακας 9: Τόπος διαμονής επιχειρηματία	46
Πίνακας 10: Λόγοι επενδυτικής δραστηριότητας στην ΠΓΔΜ	47
Πίνακας 11: Μεταβλητές με μέση και ισχυρή γραμμική συσχέτιση	51
Πίνακας 12: Μεταβλητές με ασθενής γραμμική συσχέτιση	53

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Εμπορικός πεζόδρομος Bitola – Ιστορικό κέντρο	28
Εικόνα 2: Εμπορικός πεζόδρομος Bitola – Ιστορικό κέντρο	28
Εικόνα 3: Εμπορικός πεζόδρομος Φλώρινας	29
Εικόνα 4: Ιστορικό κέντρο Φλώρινας	29
Εικόνα 5: Ο ποταμός Σακουλέβας στη Φλώρινα	30
Εικόνα 6: Ο ποταμός Υδραγόρας στην πόλη της Bitola	30

ΛΙΣΤΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Βιοτεχνίες Ενδυμάτων σε αντίθεση με λοιπά αντικείμενα ενασχόλησης ..	44
Γράφημα 2: Λόγοι επενδυτικής δραστηριότητας στην ΠΓΔΜ	48
Γράφημα 3: Εξέλιξη αριθμού επιχειρήσεων μέσα στα έτη 1993 - 2009	50

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΑΠΘ: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΔΕΗ: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΠΓΔΜ: Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

ΦΠΑ: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ΕU: European Union

FYROM: Former Yugoslav Republic of Macedonia

TIDZ: Technological Industrial Development Zones

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας υλοποιήθηκε και με την πολύτιμη βοήθεια κάποιων ατόμων, οι οποίοι συνεισέφεραν σε επίπεδο γνώσεων με την μεταβίβαση πληροφοριών αλλά και σε επίπεδο ψυχολογικό με την στήριξή τους. Θα ήταν πολύ σημαντικό να αναφερθώ σε αυτούς τους ανθρώπους πριν την παράθεση της διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας κύριο Πολύζο Σεραφείμ για την συμπαράσταση και την βοήθεια σε όλη την πορεία της εκπόνησης της εργασίας όπως επίσης και τον κύριο Τοπάλογλου Λευτέρη για το ερέθισμα που μου έδωσε να ασχοληθώ με το θέμα αυτό στα πλαίσια του μαθήματος επιλογής «Χωρική Ανάπτυξη Συνοριακών περιοχών».

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον αντιδήμαρχο και πρόεδρο του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου της Φλώρινας κύριο Αριστείδου Άρη για την παροχή πληροφοριών γύρω από το ζήτημα, ιστορικού και οικονομικού ενδιαφέροντος, τους υπαλλήλους των τελωνείων και τον κάθε ένα επιχειρηματία που με βοήθησε στην έρευνα διαθέτοντας το χρόνο του και τις γνώσεις του γύρω από το ζήτημα.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ θέλω να πω στην οικογένειά μου, τους γονείς μου και την αδερφή μου, για την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη αλλά και στους φίλους μου Μαγγίνα Μαριάννα και Σούκο Θοδωρή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μελέτη του ρόλου και της φύσης των συνόρων επανέρχεται στο προσκήνιο μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, όπου οι χώρες της Ευρώπης έπρεπε να καθορίσουν τα σύνορά τους εκ νέου με βάση τις συνθήκες και τους όρους τους που διαμόρφωσαν οι νικητές και οι ηττημένοι (Τοπάλογλου, 2008). Η μελέτη του ρόλου που παίζουν τα σύνορα έχει πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις όπως οικονομικές, πολιτικές, χωρικές και κοινωνιολογικές (Petrakos and Topaloglou, 2007, Topaloglou, 2009). Η οικονομική προσέγγιση του ρόλου των συνόρων και οι αλληλεπιδράσεις που προκαλούνται από την επαφή των συνοριακών χωρών και περιφερειών ήταν και το έναυσμα για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Όσον αφορά τον προσδιορισμό της περίπτωσης μελέτης για την διπλωματική εργασία το ερέθισμα δόθηκε από τους παρακάτω λόγους. Το ζήτημα της διασυνοριακής αλληλεπίδρασης μεταξύ Ελλάδας – ΠΓΔΜ είναι ένα διαχρονικά επίκαιρο θέμα, που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη σημερινή ευρωπαϊκή κοινωνία, ιδιαίτερα τώρα που υπάρχουν οι συζητήσεις για ένταξη της ΠΓΔΜ στην ΕΕ και διαμορφώνουν ένα νέο περιβάλλον για την ανάπτυξη περιοχών γύρω από τα σύνορα. Το ιστορικό και πολιτικό παρελθόν των δύο χωρών παίζει σίγουρα σπουδαίο ρόλο στην συνοριακή και οικονομική αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Παράλληλα η άτυπη παρατήρηση κινητικότητας κεφαλαίων και ανθρώπων στην συνοριακή περιοχή της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ οδήγησε στην επιθυμία για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου αυτού.

Η δημιουργία του νεοσύστατου κράτους της ΠΓΔΜ μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος και η είσοδός του στην ελεύθερη αγορά, φαινόμενο εξαιρετικά άγνωστο για τα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της πρώην Γιουγκοσλαβίας, οδήγησε στην προσπάθεια του γειτονικού κράτους να προλάβει τον αναπτυξιακό ρυθμό των υπόλοιπων κρατών και να αποκτήσει και το ίδιο ρυθμό ανάπτυξης μέσα από τα σκληρά μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής που του είχαν επιβληθεί από το ΔΝΤ. Στα πλαίσια αυτά η ΠΓΔΜ προσπάθησε να προσελκύσει ξένες επενδύσεις και δημιούργησε με το πέρασμα των χρόνων ένα αρκετά ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον για τους ξένους επιχειρηματίες. Με έναυσμα και αυτό διαμορφώθηκε το συνολικό πλαίσιο για την παρούσα διπλωματική εργασία.

Τα ερωτήματα που καλούνται να απαντηθούν με το πέρας της παρούσας εργασίας αφορούν στα εξής πέντε α) τους λόγους που οδήγησαν τους Έλληνες επιχειρηματίες να αποτελέσουν ξένους επενδυτές στην ΠΓΔΜ, β) οι λόγοι αυτοί ήταν αποκλειστικά οικονομικοί με απώτερο σκοπό την μεγιστοποίηση του κέρδους τους, γ) ποια είναι τελικά τα αποτελέσματα από την επενδυτική δραστηριότητα στην γειτονική χώρα, δ) συμβαίνει τι ίδιο και στην συνοριακή ζώνη της ελληνικής πλευράς ε) και τέλος οι δυο συνοριακές περιφέρειες και κατ' επέκταση χώρες μπορούν να παραδειγματιστούν και να συνεργαστούν.

Το περιεχόμενο της εργασίας διαμορφώθηκε σε τρία ουσιαστικά τμήματα. Στο πρώτο τμήμα επιχειρήθηκε η εξοικείωση και εισαγωγή στους βασικούς όρους που έχουν σχέση με την παρούσα διπλωματική εργασία και με την διαμόρφωση του ιστορικού και οικονομικοκοινωνικού πλαισίου που αναπτύσσεται γύρω από την περιοχή μελέτης στο παρελθόν και το παρόν. Στο δεύτερο τμήμα της εργασίας γίνεται αναλυτική περιγραφή της περιοχής μελέτης ως χώρου με τα γενικά χαρακτηριστικά που προσδίδονται σε αυτή εκατέρωθεν της συνοριακής γραμμής. Εμβάθυνση γίνεται στην παραγωγική διάρθρωση της περιοχής μελέτης καθώς είναι άμεσα συνυφασμένη με τις επενδύσεις σε αυτή και στα κίνητρα που δημιουργούν το κατάλληλο επενδυτικό περιβάλλον στην γειτονική χώρα. Το δεύτερο μέρος ολοκληρώνεται με την εμπειρική διερεύνηση, την έρευνα πεδίου με συνεντεύξεις και την ανάλυση και αξιολόγηση των στοιχείων που προέκυψαν από αυτή, με απώτερο σκοπό να επιβεβαιωθούν ή να διαψευστούν τα στοιχεία από την περιγραφή της περιοχής μελέτης. Το τρίτο και τελευταίο μέρος της διπλωματικής εργασίας αποτελείται από τα συμπεράσματα που διεξήχθησαν από την

παραπάνω ανάλυση και ουσιαστικά απαντούν στα αρχικά ερωτήματα που τέθηκαν παραπάνω.

Η μεθοδολογία της εργασίας παίζει καταλυτικό ρόλο όσον αφορά στην μετέπειτα εξέλιξη και δομή της. Συγκεκριμένα στην παρούσα εργασία η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε μετά την οριστικοποίηση του θέματος χωρίστηκε σε τέσσερις φάσεις. Πρώτη ήταν η βιβλιογραφική επισκόπηση για να αναζητηθεί εκτός του υλικού προς επεξεργασία και η δημιουργία μιας σφαιρικής άποψης για το τι έχουν πει ουσιαστικά οι υπόλοιποι συγγραφείς για το ζήτημα. Στην προκειμένη περίπτωση διακρίθηκαν τρεις διαφορετικές πηγές πληροφόρησης. Αυτές ήταν 1. Ο λόγος (δηλαδή οι συνεντεύξεις), 2. Τα γεγονότα (δηλαδή η παρατήρηση), 3. Τα « ίχνη » (δηλαδή η γραπτή και ηλεκτρονική βιβλιογραφία και οι στατιστικές έρευνες). Για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας και της έρευνας αξιοποιήθηκαν πληροφορίες και από τις τρεις διαφορετικές πηγές διεξαγωγής έρευνας. Η συγκεντρωθείσα βιβλιογραφία αναγνώστηκε και κρατήθηκαν σημειώσεις για το ζήτημα.

Έπειτα στη δεύτερη φάση δημιουργήθηκε η δομή της εργασίας, δηλαδή ουσιαστικά τα περιεχόμενα, τα οποία σε γενικές γραμμές διατηρήθηκαν μέχρι το πέρας της παρούσας εργασίας με εξαίρεση κάποιες μικρές αλλαγές. Εν συνεχεία στην τρίτη φάση έγινε επιτόπια παρατήρηση για την καλύτερη δημιουργία άποψης για την περιοχή μελέτης αλλά και κυριότερα για την εύρεση του δείγματος για την διεξαγωγή της έρευνας με τις συνεντεύξεις. Παράλληλα δημιουργήθηκε και η δομή των συνεντεύξεων που θα πραγματοποιούνταν στα πλαίσια της εμπειρικής διερεύνησης. Μετά την συγκέντρωση του μεγαλύτερου τμήματος της βιβλιογραφίας και των αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων ξεκίνησε η συγγραφή των κεφαλαίων και η επεξεργασία των στοιχείων καθώς επίσης και η απεικόνισή τους σε πίνακες και γραφήματα, δηλαδή και η τέταρτη φάση της εργασίας.

Είναι προφανές πως καθ' όλη την διάρκεια της συγγραφής υπήρχε ανατροφοδότηση των κεφαλαίων με νέα στοιχεία που προέκυπταν στην πορεία διεξαγωγής της εργασίας. Τέλος διατυπώθηκαν τα συμπεράσματα, τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάποια περαιτέρω πρόταση σε περίπτωση εξέλιξης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Ανάκαθεν ο χώρος αποτελούσε τη βάση και το πεδίο για την ανάπτυξη συνοριακών γραμμών καθώς απαραίτητη ήταν και είναι μέχρι και σήμερα η διευθέτησή του μέσα από διάφορες διεργασίες του ανθρώπινου παράγοντα. Οι πόλεμοι που διεξάγονταν ανάμεσα στους λαούς ανα τους αιώνες, οι οποίοι στην πλειονότητα τους έληγαν με κάποια συνθήκη, οριοθετούσαν εκ νέου τις εκτάσεις των ηττημένων και των κερδισμένων τοποθετώντας μια συνοριακή γραμμή. Η φύση των συνόρων και ο ρόλος τους από τότε μέχρι σήμερα έχουν αλλάξει καθώς πλέον στην πλειονότητά τους δεν αποτελούν εμπόδια αλλά γίνονται προσπάθειες ώστε να αντιμετωπιστούν ως ευκαιρίες για την συνεργασία λαών και οικονομιών. Στα πλαίσια αυτά απαραίτητη κρίνεται η αποσαφήνιση κάποιων όρων καθώς το ζήτημα των συνόρων αποδεικνύεται πολύπλοκο.

2.2 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

Ως σύνορο ορίζεται μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε δύο τόπους (συνήθως ανάμεσα σε δύο χώρες), το τέρμα μιας έκτασης, η μεθόριος και η κοντά σε αυτήν περιοχή ενός κράτους (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, τόμος 56). Τα σύνορα μπορεί να είναι φυσικά με γεωγραφικά χαρακτηριστικά να προσδίδονται σε αυτά όπως για παράδειγμα ένα όρος ή ένας ποταμός αλλά και τεχνητά, ως δημιούργημα των ανθρώπων.

Επίσης τα σύνορα μπορούν να είναι κλειστά, αυστηρά ή ανοιχτά, αντίθετα. Παραδείγματος χάριν σε κάποιες περιπτώσεις τα σύνορα είναι ένα αδιαπέραστο όριο

που δύσκολα το περνά κανείς ακόμα και με νόμιμο τρόπο και σε πολλές περιπτώσεις εμποδίζονται όχι μόνο οι άνθρωποι αλλά και το εμπόριο ακόμα και οι ιδέες. Αυτό συμβαίνει κυρίως σε περιπτώσεις που τα σύνορα χωρίζουν πλευρές μεταξύ των οποίων δεν υπάρχουν υγιείς σχέσεις. Οι περιπτώσεις αυτές των συνόρων δημιουργούν σε αυτούς που τα διασχίζουν συναισθήματα φόβου αλλά και αβεβαιότητας. (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008, Grimes, 1998).

Αντίθετα, σε περιπτώσεις όπως πχ στις χώρες της ΕΕ τα σύνορα δεν αποτελούν τίποτα άλλο παρά μια γραμμή η οποία προσδίδει εθνική ταυτότητα σε κάθε κράτος. Οι περιπτώσεις αυτές των συνόρων δίνουν τη δυνατότητα σε κάποιον να διασχίσει την συνοριακή περιοχή δύο χωρών χωρίς να του δημιουργείται κανένα αρνητικό συναίσθημα (Chen, 2002).

Από τα παραπάνω προκύπτει ένας προσδιορισμός των συνόρων καθαρά εδαφικός και επεκτατικού χαρακτήρα, ο οποίος είναι αλήθεια πως ήταν ο επικρατέστερος για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα αλλά έχει πάψει πια να κυριαρχεί. Οι προσεγγίσεις τελικά για τα σύνορα αν τα μελετήσει κανείς είναι πολλές, διαφορετικές μεταξύ τους και εξαρτώνται και από άλλες συνθήκες, πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές. Πολλές φορές η γλώσσα, η θρησκεία και τα ήθη και έθιμα παίρνουν το χαρακτήρα ενός συνόρου (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Μέσα από αυτήν την οπτική γωνία δίδεται μια διαφορετική διάσταση στην φύση των συνόρων. Το παράδειγμα που ακολουθεί καθιστά την διάσταση αυτή κοινωνική. Μια θρησκευτική ή πολιτική μειονότητα μέσα σε μία χώρα ή ένα γκέτο σε κάποια συνοικία αποτελούν περιπτώσεις στις οποίες δεν εντοπίζεται κάποιο φυσικό στοιχείο διαχωρισμού (σύνορο με την παραπάνω έννοια) αλλά τα χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στις συμπεριφορές των ανθρώπων είναι διαφορετικά.

Τα παραπάνω υποδηλώνουν πως οι συνοριακές γραμμές δεν αποτελούν απλά γραμμές και χαράξεις στους χάρτες αλλά είναι κάτι παραπάνω, είναι θεσμοί. Αυτό προκύπτει από το γεγονός πως από τα σύνορα απορρέουν κανόνες συμπεριφοράς, συναλλαγών, ρυθμίσεις για την άμεση περιοχή επιρροή τους και μηχανισμοί για την λειτουργία εντός και γύρω από αυτά (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Το τι τελικά εκφράζει η λειτουργία ενός συνόρου αποτελεί μια ξεκάθαρα υποκειμενική αντίληψη της σημερινής κοινωνίας αν λάβει κανείς υπόψη του τα διάφορα χαρακτηριστικά που δόθηκαν σε αυτό παραπάνω. Αυτό το οποίο όμως είναι κοινά

αποδεκτό είναι το γεγονός ότι τα σύνορα «δεν είναι παθητικά αντιθέτως αποπνέουν τον δικό τους δυναμισμό, καθώς μπορούν να αποδομήσουν, να δημιουργήσουν, να εξετάσουν και να αλλάξουν πολιτικές και ενέργειες, που θα έχουν αντίκτυπο σε μεγάλη κλίμακα» (Morehouse, 2004).

2.3 ΣΥΝΟΡΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διάφορα οικονομικά χαρακτηριστικά παράγονται από την παρουσία των συνόρων. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της επαφής που δημιουργείται ανάμεσα στις δυο διοικητικές μονάδες που χωρίζονται και ουσιαστικά ανάμεσα σε δυο διαφορετικές οικονομίες που υφίστανται εκατέρωθεν των συνοριακών γραμμών. Το αποτέλεσμα της επαφής αυτής είναι διττό, είτε η δημιουργία ευκαιριών και προοπτικών για εμπορικές συναλλαγές είτε η ερήμωση των συνοριακών περιοχών λόγω ουσιαστικά μη υγιής επαφής. Στην δεύτερη περίπτωση, η απομάκρυνση των εσωτερικών φραγμών – συνόρων και των ρυθμίσεων που αυτά διέπουν οδηγούν στην πρώτη περίπτωση, δηλαδή στην υποβάθμιση της οικονομικής σημασίας των συνόρων και προάγεται έτσι η ιδέα του Ελεύθερου Εμπορίου (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Μια συνοριακή περιοχή μπορεί να αναπτυχθεί ιδιαίτερα οικονομικά μέσω φόρων στα αγαθά που διακινούνται, ή από υπηρεσίες Εισαγωγών-Εξαγωγών, νόμιμων, ημινόμιμων ή παράνομων. Για να μιλήσει κανείς για ανάπτυξη της οικονομίας και των εμπορικών σχέσεων και στις δυο περιοχές που χωρίζονται από συνοριακές γραμμές πρέπει να λάβει υπόψη του πως αυτές οι γραμμές καταργούνται αλλά με μεταφορική έννοια. Δεν 'ενοποιούνται' οι χώρες αλλά η διάσχιση των συνόρων καθίσταται απλή με διευκολύνσεις από τα εκατέρωθεν κράτη. Ουσιαστικά οι διευκολύνσεις αυτές μειώνουν την επίδραση των συνόρων στο κόστος του εμπορίου (δασμοί, φόροι κ.ά.) και κατ' επέκταση μειώνουν το μεταφορικό κόστος συνολικά καθώς επίσης και αυξάνουν την προσβασιμότητα στις εκατέρωθεν πλευρές αλλά και σε μεγάλες αγορές ανάλογα με την γεωγραφική θέση της συνοριακής περιοχής (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Αναλυτικότερα οι επιχειρήσεις της μιας πλευράς έχουν πλεονέκτημα να εγκατασταθούν κοντά στα σύνορα καθώς αποκτούν πρόσβαση στους καταναλωτές της άλλης πλευράς αυξάνοντας έτσι το μερίδιο της αγοράς τους. Επιπρόσθετα εάν η άλλη πλευρά βρίσκεται σε καλή γεωγραφική θέση έχουν και πάλι συμφέρον την εγκατάσταση κοντά στα σύνορα για την καλύτερη πρόσβαση σε αγορές για την προμήθεια των πρώτων

υλών τους. Τέλος η δραστηριοποίηση κοντά στη συνοριακή γραμμή προκαλεί επιδράσεις στην αγορά εργασίας και την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, με την προϋπόθεση, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ότι το κόστος μεταφοράς των ανθρώπων θα διευκολύνεται. Οι συνοριακές περιοχές μέσα στα παραπάνω πλαίσια μπορούν να εδραιωθούν ως περιοχές ευκαιρίας για τις επιχειρήσεις και το εργατικό δυναμικό (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Υπάρχει όμως και η αντίθετη πλευρά που εγκυμονεί κινδύνους για την περιοχή ανάπτυξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αυτό εξαρτάται από τον βαθμό που η κάθε πλευρά θα ανταπεξέλθει στις νέες παραγωγικές συνθήκες του ανταγωνισμού που αναπόφευκτα θα δημιουργηθεί καθώς οι ζήτηση και η προσφορά. Παράλληλα η λεπτή γραμμή που χωρίζει την ευκαιρία από την απειλή είναι η διατήρηση των τοπικών εξειδικεύσεων που θα δημιουργήσουν την ειδοποιό διαφορά τη στιγμή που η αγορά θα γίνει πιο ευρεία (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008). Τέλος διαφορετικές ρυθμίσεις σε κάθε πλευρά των συνόρων μπορεί να ενθαρρύνουν την εγκατάσταση, κοντά στα σύνορα, υπηρεσιών που είναι παράνομες στην μια πλευρά αλλά νόμιμες ή ημινόμιμες-ανεκτές στην άλλη (Πορνεία).

Η δυναμικότερη πράξη για μια επιτυχημένη ολοκλήρωση επήλθε με την δημιουργία της ΕΕ, παρόλα αυτά ακόμα και σήμερα υπάρχουν περιπτώσεις που εμποδίζουν την ανάπτυξη ενός υψηλού επιπέδου ολοκλήρωσης. Ενδεικτικά αναφέρονται το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης μεταφορικών υποδομών κοντά στα σύνορα, ακόμα και στα εσωτερικά σύνορα της ΕΕ, αλλά και ποια χώρα έχει κανείς ως γείτονα μέσα στο χώρο της ΕΕ, παραδείγματος χάριν άλλη η γειτνίαση με τη Γερμανία (Ολλανδία, Βέλγιο) και άλλη η γειτνίαση με την Βουλγαρία (Ελλάδα) (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

2.4 ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Η διασυνοριακή συνεργασία ως έννοια είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις ιστορικές, πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες του τέλους του 20^{ου} και της αρχής του 21^{ου} αιώνα. Το τέλος του ψυχρού πολέμου, η πτώση του τείχους του Βερολίνου, τα νεοσύστατα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας και η δημιουργία και σταδιακή αύξηση των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν βασικά γεγονότα που οδήγησαν στην ανάπτυξη των συνεργασιών μεταξύ συνοριακών κρατών και περιφερειών. Παράλληλα οι επιταγές των καιρών για διεθνοποιημένη,

παγκοσμιοποιημένη οικονομία απαιτούν για την δομή και την λειτουργία της συνεργασία σε κλίμακα μεγαλύτερου εύρους, σε κλίμακα που ξεπερνά τα εθνικά κράτη (Lampryanidis, 1996).

Αντίθετα είναι εμφανές πως συχνά η προσπάθεια για διασυνοριακή αλληλεπίδραση επηρεάζεται από διαφορές σε γλώσσα, πολιτισμό, κουλτούρα και νοοτροπία ή μειονοτικές διαφορές όπως για παράδειγμα οι θρησκευτικές διαφορές και ο εθνικισμός που διακατέχει μερίδες κάποιων λαών, πράγμα απόλυτα φυσιολογικό αφού το αίσθημα εθνικής ταυτότητας είναι άμεσα συνυφασμένο με όλους τους ανθρώπους. Μπορεί να μην είναι τελικά τα οικονομικά συμφέροντα αυτά που εμποδίζουν την διασυνοριακή συνεργασία αλλά σίγουρα αυτά καθώς επίσης και ο τύπος και η ένταση της οικονομικής συνεργασίας επηρεάζονται από τα παραπάνω εμπόδια (Topaloglou, 2009).

Η διασυνοριακή συνεργασία είναι μια έννοια που αναπτύχθηκε παράλληλα και με την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς μέχρι τότε δεν επέτρεπαν την ανάπτυξή της οι συνθήκες και κυρίως οι πολιτικές συνθήκες. Η ΕΕ έδωσε μια άλλη σημασία στη φύση των συνόρων και όχι αυτή που ήταν επικρατέστερη, δηλαδή το εμπόδιο συνεργασίας. Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται σταδιακή μείωση των συνοριακών φραγμών. Τα εσωτερικά σύνορα της Ευρώπης καταργούνται και παρατηρείται αύξηση της διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ τοπικών και περιφερειακών αρχών (Τοπάλογλου, 2009). Σημαντική όμως είναι και η αντιμετώπιση των εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε. μέσα στο συνολικό διασυνοριακό σχεδιασμό καθώς εντάσσεται με τα ίδια μέτρα και σταθμά με αυτά των εσωτερικών συνόρων μέσα στα προγράμματα και τις πολιτικές με όμοιες λογικές, ρυθμίσεις και μέτρα (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Οι πολιτικές και τα προγράμματα που προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση αφορούν την ανάπτυξη διασυνοριακών περιοχών και στοχεύουν στην βελτίωση της διασυνοριακής συνεργασίας, την εξασφάλιση ενός περιβάλλοντος ειρηνικής συνύπαρξης που θα δημιουργήσει τη διασυνοριακή ζώνη ως ένα ανταγωνιστικό χώρο και στην βελτίωση της προσβασιμότητας και τη σύνδεση των περιοχών αυτών με άλλες μητροπολιτικού χαρακτήρα. Οι πολιτικές αυτές συνοψίζονται σε μορφές δράσεων που έχουν να κάνουν με την προσέλκυση επενδύσεων στις συνοριακές περιοχές, την ύπαρξη πανεπιστημιακών μονάδων στην περιοχή επιρροής των συνοριακών περιοχών και την προώθηση βιώσιμης τουριστικής δραστηριότητας.

Στο παραπάνω πλαίσιο, η ΕΕ από το 1996 προωθεί μια σειρά από ενέργειες διασυνοριακής συνεργασίας μέσω κοινοτικών προγραμμάτων. Αυτές είναι: α) με την Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG, που δε μπορεί να ενισχύσει δράσεις εκτός των συνόρων της ΕΕ, β) το PHARE, το MEDA (Ευρω-Μεσογειακές δράσεις) και το TACIS συνεργασία με Ρωσία, Λευκορωσία, Ουκρανία και Μολδαβία αντίστοιχα (Πετράκος, 2000).

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG είναι και αυτή που περιλαμβάνει δράσεις για την συνοριακή περιοχή που εξετάζεται στην παρούσα εργασία. Ξεκίνησε τη δράση της από το 1994, συνεχίστηκε μέσω του INTERREG III για την περίοδο 2000 – 2006 με το πρόγραμμα γειτνίασης Ελλάδα – ΠΓΔΜ και για την νέα προγραμματική περίοδο 2007 – 2013 βρίσκεται σε εξέλιξη συγκεκριμένο επιχειρησιακό πρόγραμμα για την διασυνοριακή ζώνη (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008).

Με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα INTERREG III A / CARDS Ελλάδα - ΠΓΔΜ 2000-2006 που εγκρίνεται το 2002 επιχειρείται να εξαλειφθούν προβλήματα στην υλοποίηση προηγούμενων προγραμμάτων, ενώ το 2003 εισάγεται η έννοια του «Προγράμματος Γειτνίασης Ελλάδας – πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας». Στην ετήσια έκθεση εκτέλεσης έτους 2007 του «Προγράμματος Γειτνίασης Ελλάδας – πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας 2000-2006» αναφέρεται χαρακτηριστικά πως η αναπτυξιακή στρατηγική του Προγράμματος οδήγησε στη διαμόρφωση του Γενικού Στόχου του, που είναι η «προαγωγή της περιοχής σε ένα στρατηγικό σημείο ειρήνης, μια διαδικασία αειφόρου ανάπτυξης και διεύρυνσης του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου στις ενδότερες περιοχές των Βαλκανίων». Επίσης στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Ανοίγοντας το Δρόμο για ένα Νέο Μέσο Γειτνίασης» (1η Ιουλίου 2003), αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι τα Προγράμματα Γειτνίασης θα έχουν μεταβατικό χαρακτήρα, πριν την εισαγωγή του Μέσου Γειτνίασης και του Μέσου Προενταξιακής Συνδρομής (IPA) το 2007 (EU, 2007).

Αν και τα παραπάνω προγράμματα αποτελούν σημαντική δράση για επίτευξη συνεργασίας μεταξύ των συνοριακών περιοχών της περιοχής μελέτης παρατηρήθηκε κατά την εφαρμογή τους μονομερείς και πάλι ανάπτυξη. Αυτό συνέβη ουσιαστικά γιατί ένα ποσοστό των ενταγμένων έργων δεν συμβάλλει ουσιαστικά στην επίλυση των διασυνοριακών προβλημάτων, στην βελτίωση της προσβασιμότητας από τη μία χώρα στην άλλη και στην συνεργασία των χωρών σε διάφορους τομείς αλλά έχουν

«εσφαλμένα» ενταχθεί μέσα σε αυτά τα προγράμματα απορροφώντας με αυτό τον τρόπο κονδύλια τα οποία θα μπορούσαν να είχαν χρησιμοποιηθεί σε πιο κατάλληλα έργα.

Οι προσπάθειες της Ελληνικής πλευράς για διασυνοριακή συνεργασία στη περιοχή μελέτης είναι πολλές με το εμπορικό Επιμελητήριο της Φλώρινας να είναι στην πρώτη γραμμή και να στοχεύει στην δημιουργία του νομού και της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας ως «Πύλης των Βαλκανίων» με την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στο Μοναστήρι και την Κορυτσά. Το εμπόριο αποτελεί βασικό τομέα προς ανάπτυξη αλλά και άλλοι τομείς παράλληλα θα του δώσουν την άνθηση που αποζητάται. Αυτοί οι τομείς είναι της ενέργειας, της γεωργίας των κατασκευών και των τηλεπικοινωνιών (βασικοί τομείς και στους άξονες των προγραμμάτων INTERREG) (Επιχειρηματικός οδηγός Κέντρου Διασυνοριακής Συνεργασίας Επιμελητηρίου Φλώρινας, 2009).

Στα παραπάνω δεν συμπεριλαμβάνεται ο τομέας του περιβάλλοντος καθώς βρίσκεται σε ήδη αρκετά προχωρημένο επίπεδο η διασυνοριακή συνεργασία για τον τομέα αυτό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το διασυνοριακό πάρκο των Πρεσπών, λίμνης μοιρασμένης σε τρία έθνη. Μετά από 8 χρόνια συνεργασίας και συζητήσεων των τοπικών φορέων ιδρύθηκε στις 2 Φεβρουαρίου του 2000 η πρώτη διασυνοριακή προστατευόμενη περιοχή, δημιουργώντας ένα πρότυπο διασυνοριακής συνεργασίας για άλλες χώρες. Έτσι την περιοχή διέπουν κοινοί κανόνες αλιείας, διαχείρισης των δασών, χρησιμοποίησης των αποβλήτων των γεωργικών δραστηριοτήτων, διαχείρισης του νερού στην λεκάνη απορροής και ουσιαστικά συντονισμένο χωροταξικό σχεδιασμό (Επιχειρηματικός οδηγός Κέντρου Διασυνοριακής Συνεργασίας Επιμελητηρίου Φλώρινας, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η περιοχή μελέτης στην παρούσα εργασία είναι μια συνοριακή περιοχή με έντονη ιστορία από παλαιά έως και σήμερα καθώς οι διεκδικήσεις και οι αλλαγές που έχουν λάβει χώρα στο συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο έχουν ως αποτέλεσμα την ομοιογένεια να συνυπάρχει με την ετερογένεια ανάμεσα στις δύο περιοχές (Milenkoski – Talevski, 2001, Ortakovski, 2001). Η συνοριακή περιοχή ανάμεσα στην πόλη της Φλώρινας, από την πλευρά της Ελλάδας, και της πόλης Bitola (Μοναστήρι) από την πλευρά της FYROM αποτελούν ένα χώρο όπου δημιουργούνται γέφυρες οικονομικές και πολιτιστικές αλλά, οι οποίες ενίοτε γκρεμίζονται εξαιτίας πολιτικών καταστάσεων που αναζωπυρώνονται ανά περιόδους. Όλα τα παραπάνω καθιστούν αναγκαία την αναδρομή στο παρελθόν όπου οι εμπορικές σχέσεις άνθιζαν και τα όμοια πολιτιστικά χαρακτηριστικά (πολιτισμός, κουλτούρα, μνήμες, μουσική, ήθη και έθιμα) βοηθούσαν στη συνεργασία των δύο λαών ενώ στη συνέχεια εναλλάσσονταν με μποϊκοτάζ, διαδοχικές καταστάσεις, οι οποίες επαναλαμβάνονται μέχρι σήμερα.

3.2 ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – F.Y.R.O.M.

Σήμερα μετά από πολλές διεργασίες διπλωματικές και μη το τοπίο των εδαφικών διεκδικήσεων και αλλαγών της συνοριακής γραμμής ανάμεσα στις δύο χώρες έχει πλέον ξεκαθαρίσει. Το μόνο ζήτημα που ουσιαστικά παραμένει άλυτο ακόμα και σήμερα ανάμεσα στην Ελλάδα και τη FYROM είναι πως θα χωρίσουν την κοινή ιστορία που σε κανονικά πλαίσια θα έπρεπε να της ενώνει (Kofos, 1999). Το γνωστό «Μακεδονικό ζήτημα», δημιουργήθηκε μετά την συνθήκη του Βερολίνου τον 19^ο

αιώνα, και αφορά στην ονομασία της γειτονικής χώρας, είναι αυτό που κάνει τις σχέσεις των δύο χωρών τεταμένες τις τελευταίες δεκαετίες χωρίς να υπάρχει κάποια κοινή συνισταμένη, πόσο μάλλον όταν οι εκάστοτε αρμόδιοι πολιτικοί και των δύο χωρών δεν υποκύπτουν σε κάποιο ενδεικτικό συμβιβασμό με το γειτονικό λαό να είναι πιο σκληρό στην πολιτική του στάση πράγμα που οδήγησε στο να έρθει αντιμέτωπος με το βέτο της Ελλάδας για την είσοδό του στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ » (Γρυλλάκης, 2008: 435-436).

Ως επακόλουθο η πολιτική κατάσταση, όντας τεταμένη, έχει άμεσες επιπτώσεις και στις συνοριακές περιοχές των δύο χωρών. Το καθεστώς της βίζας, καθώς η FYROM δεν αποτελεί κράτος – μέλος της Ε.Ε., δυσχεραίνει την διάσχιση των συνόρων, οι «ακραίες» εθνικιστικές απόψεις που εμφανίζονται και στις δύο πλευρές και παίρνουν τη μορφή κόμματος με πολιτική και πιστεύω στην χώρα μας (το Ουράνιο τόξο με ‘σημαία’ την «Μακεδονική κοινότητα») και η έλλειψη συνεργασίας σε πολλά επίπεδα τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα μεταξύ των δύο χωρών που γειτνιάζουν είναι μερικά από τα κοινά προβλήματα που εντοπίζει κανείς εξετάζοντας την συγκεκριμένη συνοριακή ζώνη. Πολλές φορές κάποια από αυτά τα προβλήματα ξεπερνιούνται και από τις δύο χώρες κυρίως για λόγους οικονομικούς (μικρές επενδύσεις, κατάργηση βίζα κατά διαστήματα, διέλευση με ταυτότητα και όχι διαβατήριο απαραίτητα) (Kondonis, 2005).

Η τεταμένη κατάσταση που αναφέρθηκε παραπάνω δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο τις σχέσεις ανάμεσα στις δυο χώρες δημιουργώντας και αντιλήψεις για τον κάθε λαό, οι οποίες εντείνονται ακόμα περισσότερο όταν παίρνουν δημόσια θέση για το θέμα οι αρμόδιοι υπουργοί και ουσιαστικά επηρεάζουν την μια ή την άλλη πλευρά. Οι αντιλήψεις επηρεάζουν τα γεγονότα και τη σημασία αυτών είτε είναι πολιτικά είτε οικονομικά και χαρακτηρίζονται από υποκειμενικότητα, γεγονός που οδηγεί σε αλληλοσυγκρουόμενες αντιλήψεις για την εθνική ταυτότητα (Engström, 2002) και «προβλήματα εθνικής φύσεως ανάγονται σε εθνική ιδεολογία» (Λιάκος κ.α. 1993).

Παράλληλα από την πλευρά της η ιστορική εξέλιξη της Π.Γ.Δ.Μ. διακατέχεται από έντονες διακυμάνσεις. Μετά την ανεξαρτητοποίηση της ως χώρα το 1990 το νεοσύστατο κράτος διήνυσε μια πολύ δύσκολη περίοδο με την πτώση των επενδύσεων να αγγίζει πολύ μεγάλα επίπεδα, την μείωση της βιομηχανικής παραγωγής και τον πληθωρισμό και τα ελλείμματα να αγγίζουν την κορυφή. Κατά την χρονική διάρκεια των ετών 1994 έως 2000, το κλίμα αντιστρέφεται μέσα από αυστηρή δημοσιονομική

πολιτική, μεγάλα ποσοστά ανεργίας, πιστώσεις από την ΕΚΤ και το ΔΝΤ και αλλαγή του επενδυτικού περιβάλλοντος ως προς το καλύτερο. Σημαντική συνεισφορά στην αναστροφή του οικονομικού κλίματος στην ΠΓΔΜ αποτέλεσε η άρση του ελληνικού εμπάργκο (Τσαρδανίδης, 1996).

Μέχρι όμως την άρση του αποκλεισμού, η σκοπιανή οικονομία με την μορφή που είχε ως το 1994, όπως και προαναφέρθηκε δημιουργούσε πληθώρα ανασταλτικών παραγόντων για εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές ανάμεσα στην Ελλάδα και την ΠΓΔΜ . Οι αντιθέσεις ανάμεσα στις δυο οικονομίες και οι συγκρούσεις λόγω του ζητήματος της ονομασίας δημιουργούσαν ουσιαστικά σύγκρουση στις διασυνοριακές οικονομίες παρά οφέλη και πλεονεκτήματα. Τα παραπάνω φαινόμενα που παρατηρούνται στις περιοχές των δύο χωρών οδηγούν σε συνθήκες ανεργίας, φτώχειας, έλλειψης επενδύσεων και τάσεων φυγής προς την ενδοχώρα των συνοριακών περιοχών. Συγκεκριμένα, στην ελληνική συνοριακή περιοχή της Φλώρινας παρατηρείται χαμηλός βαθμός εξωστρέφειας και καινοτομίας και χαμηλή διαφοροποίηση της οικονομίας τους σε σχέση με την αντίστοιχη συνοριακή περιοχή, κυρίως οικονομία βασισμένη στην γεωργία (Τοπάλογλου και Πετράκος, 2008). Τα εμπόδια αυτά φέρνουν με τη σειρά τους και άλλα οικονομικής φύσης. Οι συνοριακές περιοχές έχουν χαμηλή ελκυστικότητα για εγκατάσταση επιχειρήσεων και αποτελούν περιοχές χαμηλής επενδυτικής δραστηριότητας. Αποτέλεσμα αυτού είναι να αποκλείονται οι αγορές εκατέρωθεν των συνόρων (Topaloglou, 2008).

Το τοπίο αλλάζει και οι σχέσεις εμπορικές και άλλες στην διασυνοριακή ζώνη Ελλάδας - ΠΓΔΜ ουσιαστικά αρχίζουν να υφίστανται μετά την άρση του εμπάργκο από την ελληνική πλευρά και την αποκατάσταση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών. (Πετράκος, 2000, Τσαρδανίδης, 1996). Οι επενδύσεις αυξάνονται συνεχώς έπειτα από την εκδήλωση ενδιαφέροντος πολλών ελληνικών ομίλων για δραστηριοποίηση στην αγορά της ΠΓΔΜ. Η Ελλάδα πολύ γρήγορα αποκτά σημαντικό μερίδιο επενδύσεων στη σκοπιανή αγορά, καθώς ήδη από το 1997 γίνεται η 4η χώρα σε ύψος επενδύσεων (Πετράκος, 2000). Μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στα Σκόπια (όπως ΕΛΠΕ, ΤΙΤΑΝ, ΦΑΓΕ κ.α.) εκμεταλλευόμενες τους χαμηλούς μισθούς του εργατικού δυναμικού και τις ροές προς την υπόλοιπη βαλκανική αγορά. Στόχος ήταν η ενίσχυση των ελληνικών εξαγωγών και μεγιστοποίηση των ωφελειών της ελληνικής οικονομίας. Προς αυτή την κατεύθυνση

σήμερα το παραγόμενο προϊόν των ελληνικών επιχειρήσεων στα όρια της ΠΓΔΜ αντιστοιχεί περίπου στο 50% του ΑΕΠ της χώρας.

Μέσα από τις συνεργασίες που άρχισαν να αναπτύσσονται και με την εξομάλυνση των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες έγιναν διασυνοριακές επαφές και σε αλλά επίπεδα, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι πρωτοβουλίες για την περιβαλλοντική διαχείριση των Πρεσπών, για την προστασία των ενδιαιτημάτων της περιοχής κ.α. (Kondonis, 2005). Μέσα από αυτές τις ενέργειες, οι κοινωνίες εκατέρωθεν της συνοριακής γραμμής κατάφεραν να συμβάλλουν στη διασυνοριακή συνεργασία με την «άλλη πλευρά» παραβλέποντας τα στενά πλαίσια της αντιπαλότητας για την ονομασία της γειτονικής χώρας και επικεντρώνοντας τις προσπάθειές τους στη διασυνοριακή περιβαλλοντική και πολιτιστική συνεργασία (Sygri, 2005).

Οι επενδύσεις που γίνονται τα τελευταία χρόνια από την πλευρά της Ελλάδας στα Σκόπια και το αντίθετο, βάζουν ένα ακόμη λιθαράκι για την αλλαγή των αντιλήψεων και των σχέσεων μεταξύ της μιας προς την άλλη πλευρά. Η κατασκευή βασικών έργων υποδομής στην ΠΓΔΜ. από την Ελλάδα βοηθούν προς την ίδια κατεύθυνση (Panagiotou, 2008, Kondonis, 2005). Η αναβάθμιση του οδικού δικτύου που συνδέει τις δυο χώρες, η αναβάθμιση των τηλεπικοινωνιών και της τεχνολογίας είναι σημαντικές ενέργειες για τη διασυνοριακή συνεργασία.

3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΙΠΟΛΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ - ΒΙΤΟΛΑ

Το Μοναστήρι (όπως ονομάζεται στα ελληνικά) και η Φλώρινα ανά τους αιώνες υπήρξαν σημαντικό οικονομικό και εμπορικό σταυροδρόμι μεταξύ Αδριατικής, Αιγαίου και Κεντρικής Ευρώπης. Εξαιτίας του κομβικού χαρακτήρα τους, κατά την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν γνωστή η κάθε πόλη με το προσωνύμιο «η πόλη των προξένων», καθώς πολλές ευρωπαϊκές χώρες διέθεταν προξενεία στο Μοναστήρι και την Φλώρινα, αντιμετωπίζοντας τις δύο πόλεις ως πύλη για την τότε επανθισμένη οικονομικά Θεσσαλονίκη και γέφυρες για την υπόλοιπη Ευρώπη (Βασιλειάδης, 2004).

Μέχρι τους Βαλκανικούς πολέμους το ελληνικό στοιχείο της πόλης της Bitola ήταν πολύ έντονο, μάλιστα πολύ ήταν οι επιφανείς άνδρες της πόλης που βοήθησαν στην απελευθέρωση των Ελλήνων από τους Τούρκους από το 1821 και έπειτα. Μετά την

κατάληψή της πόλης όμως από το σέρβικο στρατό οι περισσότεροι Έλληνες μετακινήθηκαν στην κοντινή πόλη της Φλώρινας και σε άλλες περιοχές της βορείου Ελλάδας, της τότε ελληνικής Μακεδονίας. Σήμερα στην πόλη του Μοναστηρίου ζουν αρκετοί Έλληνες, αν και στην απογραφή δεν έχουν σημειωθεί. Είναι κυρίως σλαβόφωνοι και απόγονοι των πολιτικών προσφύγων του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου. Στο Μοναστήρι λειτουργεί πολιτιστικός σύλλογος της ελληνικής ομογένειας και δεκάδες φροντιστήρια εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Την πόλη επισκέπτονται αρκετοί Έλληνες από τον Νομό Φλώρινας σε καθημερινή βάση για την εξυπηρέτηση αρκετών βασικών αναγκών του νοικοκυριού (Χρυσανθακόπουλος, 2007, Αλεξάνδρου, 2008).

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στη δημιουργία άμεσων σχέσεων ανάμεσα στις δυο περιοχές, οι οποίες συνδέονται με δεσμούς πέραν των οικονομικών καθώς οι συχνές επαφές έφεραν τους δυο πολιτισμούς κοντά αφήνοντας κατάλοιπα στην μουσική, τα ήθη, τα έθιμα και την γλώσσα. Παλιότερα η Φλώρινα αποτελούσε την στάση ανάμεσα στην Κορυτσά (Αλβανία) και την πόλη της Bitola, όπου αναπτυσσόταν εμπόριο, στο σταυροδρόμι που αναφέρθηκε παραπάνω. Το εμπορικό και πολιτιστικό αυτό τρίγωνο των τριών πόλεων αλλά και το δίπολο ανάμεσα στις δυο πόλεις στην περιοχή μελέτης χάθηκε με το κλείσιμο των συνόρων που οι όροι να τα διαπεράσεις έγιναν αυστηροί αλλά και με τον τρόπο που εξελίσσεται το «Μακεδονικό ζήτημα», όχι μόνο στα πολιτικά δρώμενα αλλά και στο μυαλό του κάθε κατοίκου (Βασιλειάδης, 2004).

Σήμερα με την παρούσα οικονομική συγκυρία της Ελλάδας, οι κάτοικοι του νομού Φλώρινας εκμεταλλευόμενοι τις πολύ χαμηλές τιμές της αντιστοιχίας του δηναρίου (επίσημο νόμισμα της ΠΓΔΜ) με το ευρώ σε συνδυασμό με την διευκόλυνση για την πρόσβαση στην γειτονική χώρα επισκέπτονται συνεχώς την πόλη της Bitola κυρίως για την απόκτηση αγαθών που έχουν εκτοξευθεί οι τιμές τους στην χώρα μας (βενζίνη, πετρέλαιο θέρμανσης και κίνησης, είδη καπνού και καλλυντικά). Σύμφωνα και με τους υπαλλήλους των δυο τελωνείων εκατέρωθεν της συντοριακής γραμμής η κατάσταση έχει αντιστραφεί καθώς παλαιότερα συνέβαινε το ακριβώς αντίθετο και ουσιαστικά οι κάτοικοι της ΠΓΔΜ ήταν αυτοί που έρχονταν συχνότερα στην Ελλάδα και στην πόλη της Φλώρινας. Παράλληλα άμεσος στόχος του εμπορικού επιμελητηρίου του νομού Φλώρινας είναι η αναβίωση του εμπορικού δίπολου και τριγώνου που υπήρχε παλαιότερα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω (Προσωπική συνέντευξη με τον πρόεδρο

του εμπορικού επιμελητηρίου Φλώρινας κ. Αριστείδου και υπάλληλο του τελωνείου κ. Πιτόσκα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

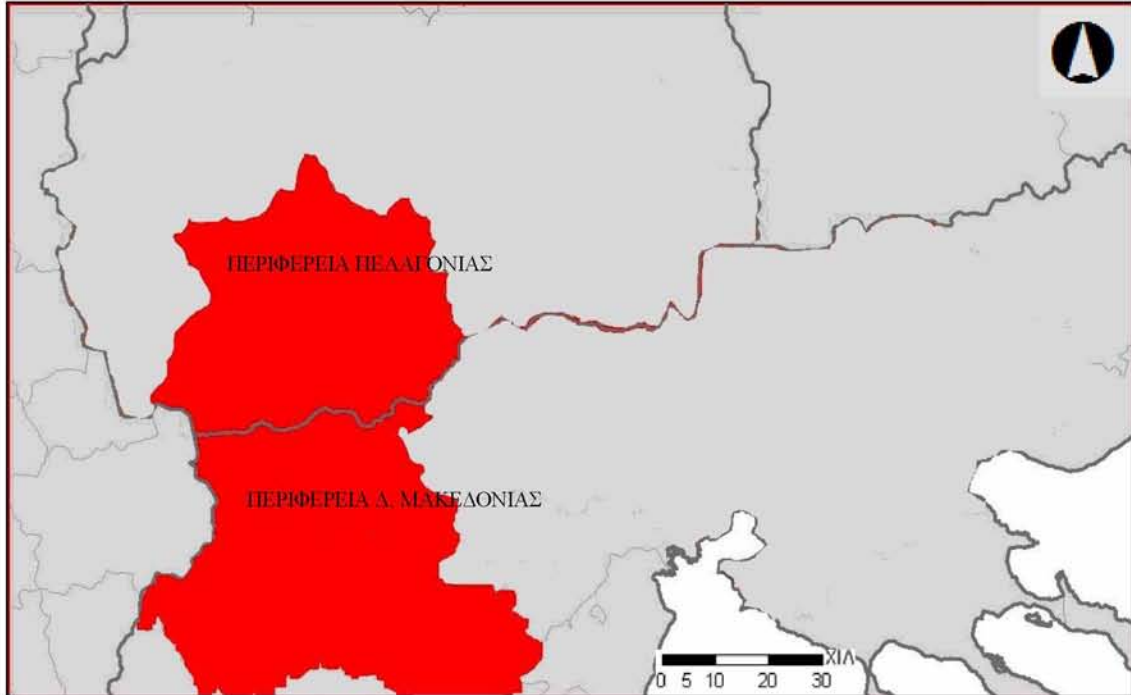
4.1 ΓΕΝΙΚΑ

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας παρουσιάζει ενδιαφέρον η εξέταση της περιοχής μελέτης, πέραν το γενικών χαρακτηριστικών, από δυο σκοπιές για την επισήμανση συγκεκριμένων στοιχείων. Οι σκοπιές αυτές είναι πρώτον τα χαρακτηριστικά του παραγωγικού συστήματος στη ζώνη αυτή και δεύτερον τα κίνητρα που δίδει το επενδυτικό περιβάλλον στη ζώνη της ΠΓΔΜ όπου και μελετάται η εγκατάσταση των μικρομεσαίων ελληνικών επιχειρήσεων. Η εξέταση αυτή παίζει ρόλο καθώς θα συμβάλλει στον προσδιορισμό των κλάδων που παρουσιάζουν αναπτυξιακές δυνατότητες για την επενδυτική δραστηριότητα των επιχειρηματιών στη συνοριακή ζώνη που μελετάται καθώς και προοπτικές για την συνεργασία των δυο χωρών στο επίπεδο αυτό.

4.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

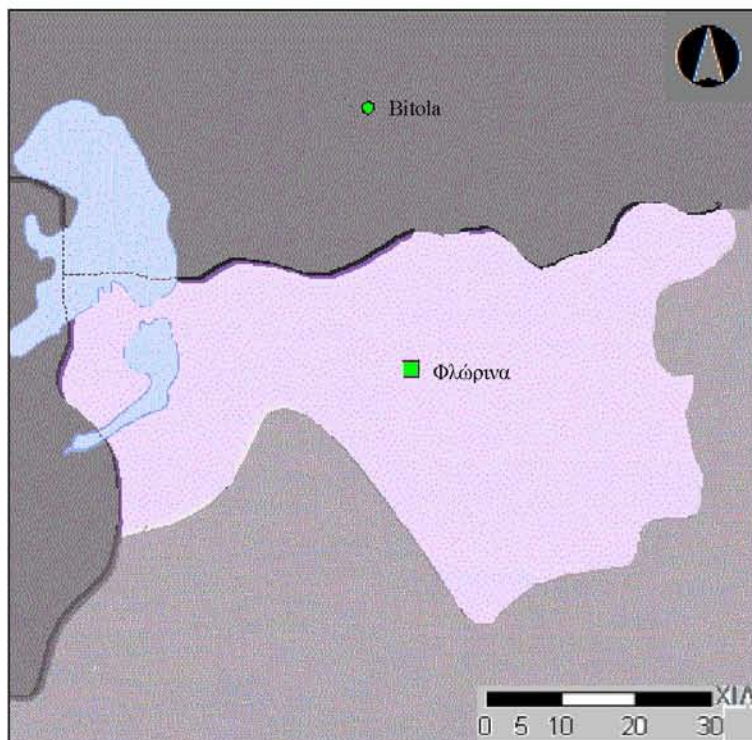
Απαραίτητος κρίνεται φυσικά και ο προσδιορισμός της περιοχής μελέτης, η οποία βρίσκεται στην συνοριακή ζώνη της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ και συγκεκριμένα οριοθετείται ανάμεσα στις περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας από την πλευρά της Ελλάδας και Πελαγονίας από την πλευρά της ΠΓΔΜ, και συγκεκριμένα το δήμο Φλώρινας και το δήμο Bitola. Τα χιλιόμετρα που κατέχει η συνοριακή ζώνη είναι 28 εκ των οποίων τα 15 είναι σε έδαφος της ΠΓΔΜ και τα 13 σε ελληνικό έδαφος.

Χάρτης 1: Οι περιφέρειες στην συνοριακή ζώνη

Πηγή: ίδια επεξεργασία, (στοιχεία από www.interreg.gr)

Χάρτης 2: Η περιοχή μελέτης

Πηγή: ίδια επεξεργασία, (στοιχεία από www.interreg.gr)

Η περιοχή μελέτης αποτελεί εξωτερικό σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις δυο περιφέρειες που συνορεύουν να έχουν μια βασική αντίθεση, η μεν ελληνική να αποτελεί μέρος της ενωμένης Ευρώπης και η δε σκοπιανή να μην αποτελεί. Το γεγονός πως αποτελούν εξωτερικό σύνορο της ΕΕ διαμορφώνει ένα διαφορετικό περιβάλλον σε ζητήματα μετακίνησης, ανταλλαγής προϊόντων ακόμα και ιδεών και γενικά συνολικών επαφών. Το κοινό τους σημείο όμως είναι πως και οι δυο περιφέρειες ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η μία ανήκει στην ΕΕ, θεωρούνται απομακρυσμένες συνοριακές περιφέρειες από τον πυρήνα της κεντρικής ευρωπαϊκής αγοράς. Ο γεωγραφικός παράγοντας παίζει σημαντικό ρόλο στο να αποκομίσουν οι περιφέρειες οφέλη και να μην επιδεινώσουν περισσότερο τις αδύναμες οικονομίες τους (Petrkos και Brada, 1989).

Πίνακας 1: Κοινωνικοοικονομικά στοιχεία συνοριακών περιφερειών

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	237.579 (2005)	301.522 (2001)
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ	4.843 (€)	15.400 (€)
ΑΝΕΡΓΙΑ	39,9 %	12,1 %

Πηγή: ίδια επεξεργασία, (στοιχεία από EU, 2007)

Στον πίνακα 1 δίδεται μια πρώτη εικόνα για την περιοχή μελέτης υπό την σκοπιά των περιφερειών και η αντίθεση όσον αφορά τα οικονομικά στοιχεία είναι έντονη. Αντίθετα ο πληθυσμός είναι περίπου ίσος αν αναλογιστεί κανείς και τα στοιχεία που θα προκύψουν από την πρόσφατη απογραφή στην χώρα μας. Για την καλύτερη περιγραφή της περιοχής μελέτης θα μεταβούμε μια κλίμακα παρακάτω εστιάζοντας στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των δήμων και κατ επέκταση πόλεων που συνορεύουν.

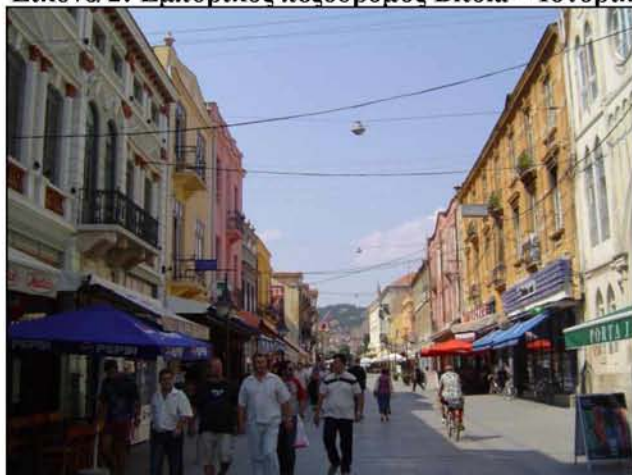
Η πόλη της Bitola είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας της ΠΓΔΜ, μετά την πρωτεύουσα Σκόπια. Παράλληλα αποτελεί και το δεύτερο διοικητικό, πολιτιστικό, βιομηχανικό, εμπορικό και εκπαιδευτικό κέντρο της γειτονικής χώρας, καθώς διαθέτει το πανεπιστήμιο St Clement Ohridski με πολλά τμήματα (τεχνολογικές, παιδαγωγικές, οικονομικές και βιοιατρικές επιστήμες). Ο πληθυσμός της ανέρχεται στους 95.385 κατοίκους σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απογραφή κατά το έτος 2005. Η πόλη έχει παράδοση στην βιομηχανική παραγωγή στους τομείς της κλωστοϋφαντουργίας, των τροφίμων - ποτών και του καπνού (Βασιλειάδης, 2004).

Εικόνα 1: Εμπορικός πεζόδρομος Bitola – Ιστορικό κέντρο

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 2: Εμπορικός πεζόδρομος Bitola – Ιστορικό κέντρο

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Η πόλη της Φλώρινας αντιδιαμετρικά με την πόλη της Bitola, αποτελεί μια μικρή πόλη της Δυτικής Μακεδονίας και πρωτεύουσα του ομώνυμου Νομού και διαθέτει παραρτήματα του πανεπιστημίου δυτικής Μακεδονίας και του ΤΕΙ δυτικής

Μακεδονίας. Ο πληθυσμός της ανέρχεται στους 16.771 κατοίκους αλλά σύμφωνα με εκτιμήσεις πριν την απογραφή του 2011 έχει αυξηθεί σε 22.000 κατοίκους. Ο δήμος είναι αστικός με τον τριτογενή τομέα να επικρατεί στην παραγωγική του διάρθρωση αλλά με αρκετά μεγάλη γεωργοκτηνοτροφική παραγωγή στους οικισμούς στην περίμετρο της πόλης, όσο το κλίμα και το ορεινό έδαφος το επιτρέπουν (www.cityoflorina.gr).

Εικόνα 3: Εμπορικός πεζόδρομος Φλώρινας

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4: Ιστορικό κέντρο Φλώρινας

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Οι δυο πόλεις μοιάζουν πολύ, όχι μονό στην παραγωγική διάρθρωση όπως θα αναλυθεί παρακάτω, αλλά και σε πολλά άλλα σημεία. Η αρχιτεκτονική του ιστορικού κέντρου και των δυο πόλεων μοιάζει με νεοκλασικά κτήρια που είναι χτισμένα σύμφωνα με το μακεδονίτικο ρυθμό. Επίσης το ιστορικό κέντρο είναι διαμορφωμένο όμοια με πεζοδρόμηση δεξιά και αριστερά από ποτάμι, ο Σακουλέβας στην Φλώρινα και ο Υδραγόρας στην Bitola, και καταστήματα εστίασης και ένδυσης κατά μήκος του πεζοδρόμου. Όμοιο είναι και το φυσικό περιβάλλον με τις λίμνες, την Μικρή Πρέσπα στην Φλώρινα, την Οχρίδα στην Bitola και την Μεγάλη Πρέσπα σημείο συνάντησης των δυο περιοχών, με την ίδια χλωρίδα και πανίδα γύρω από τις λίμνες και την ίδια κατεύθυνση για τουριστική ανάπτυξη.

Εικόνα 5: Ο ποταμός Σακουλέβας στη Φλώρινα

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 6: Ο ποταμός Υδραγόρας στην πόλη της Bitola

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Παρά τα κοινά χαρακτηριστικά που αναλύθηκαν παραπάνω υπάρχουν και πολλές αντιθέσεις ανάμεσα στις δυο συνοριακές πόλεις στην περιοχή μελέτης. Από την μια πλευρά το οικονομικό περιβάλλον στην ΠΓΔΜ βελτιώνεται συνεχώς με την χώρα να επενδύει σε επιχειρήσεις στους τομείς των κατασκευών και του real estate και στην προσπάθεια για την αύξηση του ανταγωνισμού στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών με απώτερο σκοπό την συνεχή ενδυνάμωση της εξωστρέφειας της οικονομίας της χώρας. Αντίθετα το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα είναι δυσμενές και παρατηρείται συνεχής συρρίκνωση της οικονομίας της χώρας λόγω της μεγάλης εξάρτησης σε εισαγωγές προϊόντων και της χαμηλής ανταγωνιστικότητας όμως με αυτή να πλεονεκτεί στον τομέα των υποδομών, μεταφορικών, εκπαίδευσης, υγείας κ.ά. . Ουσιαστικά τα ποσά το πίνακα 1 αρχίζουν να αντιστρέφονται εκτός του ποσοστού της ανεργίας που διατηρείται σε πολύ υψηλά επίπεδα στην ΠΓΔΜ και αυξάνεται και στην Ελλάδα (Γραφείο Συνδέσμου Σκόπια, 2008).

4.3 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Στη συνοριακή περιοχή της Ελλάδας ο πρωτογενής τομέας συγκεντρώνει ένα υψηλό ποσοστό απασχόλησης και κατέχει σημαντικό ρόλο στην οικονομία της. Ένα σημαντικό τμήμα της περιοχής καλύπτεται από γεωργικές εκτάσεις και βοσκοτόπια. Οι κυριότεροι κλάδοι του πρωτογενή τομέα με τους οποίους ασχολείται ο ντόπιος πληθυσμός είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Επίσης η περιοχή περιλαμβάνει μεγάλες δασικές εκτάσεις και η δασική παραγωγή (στρογγυλής ξυλείας) έχει αρχίσει να αυξάνεται αλλά ακόμα παραμένει σε χαμηλά επίπεδα. Επίσης ο κλάδος της αλιείας παρουσιάζει ανάπτυξη, καθώς η περιοχή διαθέτει αξιόλογους υδάτινους πόρους, όπως προαναφέρθηκε (λίμνη Πρέσπας). Όσον αφορά στο δευτερογενή τομέα παραγωγής, έχει αναπτυχθεί ο ενεργειακός κλάδος λόγω της ύπαρξης κοιτασμάτων λιγνίτη στην περιοχή Αμυνταίου του Νομού Φλώρινας και την ύπαρξη και του εργοστασίου της ΔΕΗ. Στον τριτογενή τομέα ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στη συνοριακή περιοχή είναι ο κλάδος του τουρισμού λόγω των αξιόλογων τουριστικών πόρων που διαθέτει η περιοχή (π.χ. χιονοδρομικά κέντρα, λίμνες, πολιτιστικό απόθεμα, φεστιβάλ) (Κολίτσης, 1999).

Στη συνοριακή περιοχή της ΠΓΔΜ ο δευτερογενής τομέας είναι ο κυρίαρχος τομέας της οικονομίας και συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό απασχολούμενων. Ο τομέας

αυτός εξειδικεύεται στη μεταποιητική δραστηριότητα και ειδικότερα στους κλάδους των τροφίμων, της ένδυσης και των προϊόντων μετάλλου. Ο τομέας της ενέργειας δεν παρουσιάζει ανάπτυξη αν και η πρώτη ύλη υπάρχει, υπάρχει σημαντική ποσότητα λιγνίτη που εντοπίζεται στο οροπέδιο Μοναστηρίου - Πρίλεπ (Τσαρδανίδης, 1996). Αντίθετα με την Ελλάδα, ο πρωτογενής τομέας της περιοχής δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στον κλάδο της γεωργίας και της κτηνοτροφίας όσο της ξυλείας. Οι δασικοί πόροι της περιοχής, καλύπτουν μεγάλες εκτάσεις και έχουν αξιοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό, έτσι ώστε η δασική παραγωγή να βρίσκεται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με την Ελλάδα. Η γεωργία και η κτηνοτροφία εξασκείται ιδιαίτερα στην περιοχή του Μοναστηρίου, δηλαδή στην περιοχή μελέτης, καθώς σημαντικό τμήμα του καταλαμβάνεται από γεωργικές εκτάσεις και βοσκοτόπια, πράγμα αναμενόμενο καθώς η περιοχή αυτή αποτελεί συνέχεια της αντίστοιχης γεωργικής γης από την ελληνική πλευρά. Όμοια ο τομέας της αλιείας παρουσιάζει ανάπτυξη στην περιοχή του Ρέσεν, αντικριστά από την πλευρά της Ελλάδας όπου και βρίσκεται το μεγαλύτερο τμήμα της λίμνης Πρέσπας. Όσον αφορά στον τριτογενή τομέα παραγωγής, ο κλάδος που αναπτύσσεται είναι αυτός του τουρισμού που παρουσιάζει ανάπτυξη κυρίως στην περιοχή γύρω από τη λίμνη Πρέσπα και Οχρίδα και στο Εθνικό Πάρκο του Pelister (Κολίτσης, 1999).

Με βάση τα προαναφερθέντα στοιχεία γίνεται αντιληπτή η εμφάνιση των ομοιοτήτων στις δυο συνοριακές περιοχές όσον αφορά την παραγωγική τους διάρθρωση και βάση. Παράλληλα φανερώνονται και τα κοινά σημεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πυλώνες συνεργασίας των δύο συνοριακών περιοχών με σκοπό την ενίσχυση της ανάπτυξής τους. Στη βάση αυτή μπορούν να ανταλλαχθούν τεχνογνωσία και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό ανάλογα τον κλάδο και να αναπτυχθεί μια επιχειρηματική ιδέα με όμοιους όρους. Κάποια παραδείγματα που έχουν πρωτοστατήσει και εκμεταλλευτεί της ευκαιρίες της γειτνίασης είναι μονάδες μεταποίησης ενδυμάτων στην ΠΓΔΜ, υδροηλεκτρικά εργοστάσια στην Ελλάδα που μεταπωλούν το παραγόμενο ρεύμα στην γειτονική χώρα που υστερεί ενεργειακά και τουριστικά γραφεία που διοργανώνουν εκδρομές στις δυο περιοχές αντιμετωπίζοντας αυτές ως ένα ενιαίο τουριστικό προϊόν.

Παράλληλα οι τομείς που έχουν εκλείψει στην ΠΓΔΜ γίνεται μια προσπάθεια ανανέωσής τους σε αντίθεση με την αντιμετώπισή τους στην Ελλάδα. Έτσι μεγάλο τμήμα του ενεργού πληθυσμού της χώρας που ασχολείται με την γεωργία και την

κτηνοτροφία έχει συνδέσει την πρωτογενή παραγωγή με την συσκευασία – τυποποίηση των γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων και καθιστούν τη χώρα σημαντικό εξαγωγέα στην Ευρώπη αλλά και την Ελλάδα. Ουσιαστικά η χώρα παρέχει ευκαιρίες για επενδύσεις όχι μόνο στην πρωτογενή παραγωγή αλλά και στις σύγχρονες εγκαταστάσεις χειρισμού μετά τη συγκομιδή, τα κύρια κέντρα διανομής και αποθήκευσης. Επίσης διατίθενται μεγάλα κεφαλαία στήριξης και τεχνικής βοήθειας στον τομέα μεταποίησης αγροτικών προϊόντων (Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007).

Ένας άλλος σημαντικός τομέας που στην Ελλάδα δεν έχει αναπτυχθεί είναι αυτός της παραγωγής προϊόντων υγείας, φαρμακευτικής και ιατροτεχνολογικής φύσης και έχει μεγάλο αντίκρισμα στην ΠΓΔΜ. Ενώ τέλος τα εξαρτήματα αυτοκινήτων αποτελούν σημαντικό τμήμα των εξαγωγών της χώρας προς τις υπόλοιπες χώρες (Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007).

Στους παρακάτω πίνακες φαίνονται και με ποσοστά τα παραπάνω στοιχεία όσον αφορά την παραγωγική διάρθρωση των περιφερειών που συνορεύουν και την απασχόληση σε κάθε τομέα.

Πίνακας 2: Οικονομική διάρθρωση ανά τομέα παραγωγής στις συνοριακές περιφέρειες

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ			
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	5,1 %	20,6 %	74,4 %
ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ	9 %	29 %	62 %

Πηγή: ίδια επεξεργασία, (στοιχεία από EU, 2007)

Πίνακας 3: Απασχόληση ανά τομέα παραγωγής στις συνοριακές περιφέρειες

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ			
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	12 %	20 %	68 %
ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ	21,7 %	32,6 %	45,7 %

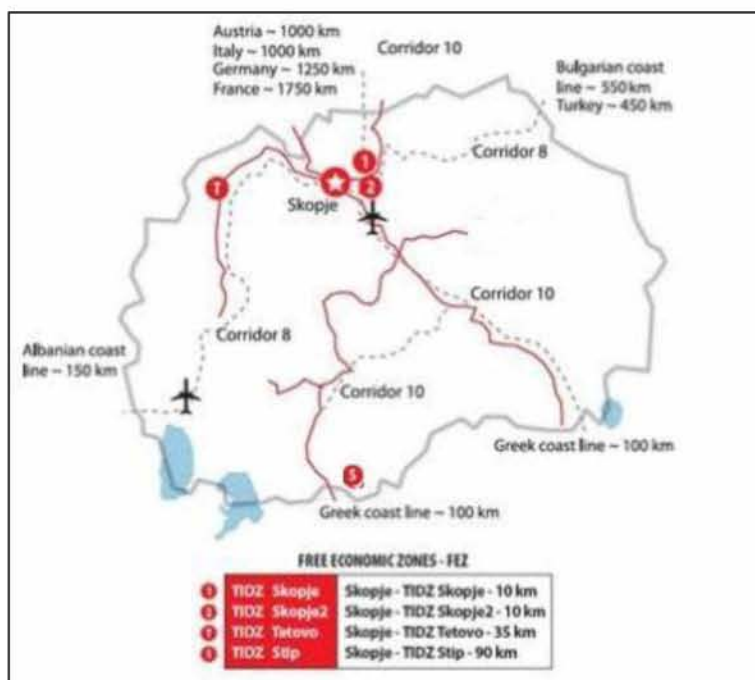
Πηγή: ίδια επεξεργασία, (στοιχεία από EU, 2007)

4.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ

Η ΠΓΔΜ αποτελεί μια μικρή χώρα με πολλά προβλήματα ιδιαίτερα της τελευταίες δυο δεκαετίες, πράγμα που την καθιστά να υστερεί σε πολλά ζητήματα – κλάδους, βασικά στοιχεία για την ανάπτυξη. Το γεγονός ότι ανακάμπτει σιγά σιγά και γίνονται πολλά βήματα ακόμα και σε νέους κλάδους όπως αυτό του τουρισμού και της ενέργειας στην παρούσα οικονομική συγκυρία για την Ευρώπη αλλά και την Ελλάδα της δίδουν πολλά πλεονεκτήματα που η Ελλάδα θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί λόγω της γειννίας τους.

Έχει δημιουργηθεί πλέον ένα δίκτυο για την προσέλκυση όσο το δυνατό περισσότερων επενδύσεων στην περιοχή της ΠΓΔΜ κυρίως περιμετρικά στα σύνορα της χώρας. Αναλυτικότερα η δημιουργία θεσμοθετημένων ζωνών (Technological Industrial Development Zones, TIDZ) στις συνοριακές περιοχές βόρεια και νότια της χώρας, οι οποίες ενώνονται με βασικά οδικά δίκτυα της χώρας και μετέπειτα με διευρωπαϊκά αλλά και με τα αεροδρόμια της ΠΓΔΜ και της Αλβανίας έχει προσελκύσει πολλούς επενδυτές ακόμα και Έλληνες (Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007).

Χάρτης 3: Οι TIDZ στην επικράτεια της χώρας της ΠΓΔΜ

Πηγή: Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007

Παράλληλα η μετατροπή της χώρας, και δει σε αυτές της βιομηχανικές περιοχές, σε ονομαζόμενο «φορολογικό παράδεισο» για τους επιχειρηματίες δημιουργεί ακόμα περισσότερα πλεονεκτήματα για επενδύσεις στα περιοχές αυτές. Ουσιαστικά ο φορολογικός συντελεστής είναι ενιαίος για τα εταιρικά εισοδήματα και τα προσωπικά και ανέρχεται στο 12% και από το 2008 και έπειτα 10% με κίνητρο εγκατάστασης σε TIDZ την δεκαετή φοροαπαλλαγή, δηλαδή την μη καταβολή φόρου ιδιοκτησίας, του ΦΠΑ και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης σε κάθε επιχειρηματία για δέκα χρόνια. Επίσης δεν επιβάλλονται φόροι στα επαναεπενδύσιμα κέρδη που προκύπτουν στο έδαφος της ΠΓΔΜ σε περίπτωση που η εκ νέου επένδυση είναι για την αυτή κάθε αυτή επιχείρηση ή προορίζονται για προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος (ΑΠΘ, 2007).

Επιπρόσθετα υπάρχει δικαίωμα σε φορολογική μείωση των μικρών επιχειρήσεων που παράγουν, πωλούν και διανέμουν προϊόντα από τις TIDZ καθώς και εισάγουν προϊόντα, τα οποία προορίζονται για τις εν λόγω ελεύθερες ζώνες και δραστηριοποιούνται στις εισαγωγές και εξαγωγές με την προϋπόθεση να αναλαμβάνουν οι ίδιοι την μεταφορά. Ενώ απαλλάσσονται πλήρως από την καταβολή του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (

ΦΠΑ) και τελωνειακών δασμών τα εισαγόμενα προϊόντα που μετά από επεξεργασία προορίζονται για εξαγωγή (ΑΠΘ, 2007).

Τα παραπάνω συνδυάζονται με την συνεργασία του κάθε επιχειρηματία με τις αρχές για την γρήγορη εξαγωγή άδειας εγκατάστασης, δεκαοχτώ μέρες κατά μέσο όρο με απώτερο σκοπό την απόδειξη πως η ΠΓΔΜ βρίσκεται σε τροχιά καταπολέμησης της γραφειοκρατίας και της κακοδιοίκησης που επικρατεί σε μεγάλο βαθμό στην χώρα αλλά και το γεγονός πως το χρηματοπιστωτικό σύστημα εμπνέει εμπιστοσύνη στους ξένους επενδυτές καθώς πλήθος τραπεζών και πολλές ελληνικές διαθέτουν παραρτήματα στη γειτονική χώρα και συνεργάζονται με τον εκάστοτε επιχειρηματία. (Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007).

Η κατάσταση γίνεται ευνοϊκότερη στην ΠΓΔΜ καθώς διαθέτει από τα χαμηλότερα κόστη των παραγωγών της περιοχής και προσφέρει ένα πλούσιο, οικονομικά ανταγωνιστικό εργατικό δυναμικό, ειδικότερα στις αγροτικές και γεωργικές περιοχές. Ο μέσος ακαθάριστος μηνιαίος μισθός είναι 370 €, από τα οποία τα 220 € είναι καθαρός μισθός και το υπόλοιπο ποσό των 150 € είναι για την κράτηση των φόρων των μισθωτών υπηρεσιών. Όμως είναι και η ζήτηση για εργασία πολύ μεγάλη καθώς επίσημη καταμέτρηση της ανεργίας το 2005 έδειξε ποσοστό 35,9 % αλλά ανεπίσημα η ανεργία αγγίζει περίπου το 50%, μέρος της οποίας απορροφάται από την παραοικονομία κατευνάζοντας ως ένα βαθμό την κοινωνική διαμαρτυρία για εργασία. Παράλληλα οι τιμές των οικοπέδων κυμαίνονται στα 20 με 50 € ανά τετραγωνικό μέτρο δίνοντας ακόμα ένα πλεονέκτημα στην συνοριακή ζώνη από την πλευρά της ΠΓΔΜ. (Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007).

Τέλος η πρόσβαση σε πολλές αγορές κάνουν την ΠΓΔΜ περιοχή για προσέλκυση επενδύσεων. Αυτό συμβαίνει λόγω του ότι η χώρα διατήρησε διατήρησε πολύ δραστήριο εμπόριο με όλες τις πρώην γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες, καθώς και με όλες τις χώρες της περιοχής της Βαλκανικής Χερσονήσου και της Ανατολικής Ευρώπης. Επιπλέον, η χώρα έχει μια ιστορική παρουσία στην αγορά με χώρες όπως η Ρωσία και η Ουκρανία αλλά και κατά τη διάρκεια των 5 τελευταίων ετών σε παγκόσμιο επίπεδο με τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία. Την έντονη εμπορική δραστηριότητα βοηθά ακόμα περισσότερο οι δυο κύριοι αυτοκινητόδρομοι που διασχίζουν τη χώρα από το βορά έως το νότο και ενώνουν την πρωτεύουσα, τα Σκόπια με την πόλη της Bitola και

συνδέονται με των διευρωπαϊκό άξονα X, αλλά και το διεθνές αεροδρόμιο της Οχρίδας (το δεύτερο της χώρας) (Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, 2007).

Τα αποτελέσματα αυτής της συνεχώς πλεονεκτικής δράσης των αρχών της ΠΓΔΜ για την προσέλκυση επενδύσεων στην χώρα τους είναι πως αυτή τη στιγμή στην περιοχή των TIDZ υπάρχουν περίπου 211 Ελληνικές επιχειρήσεις¹ εκ των οποίων οι 18² βρίσκονται και δραστηριοποιούνται στην συνοριακή περιοχή με την Ελλάδα εντός της ζώνης των 15 χιλιομέτρων που μεσολαβούν ανάμεσα στην πόλη Bitola και το φυλάκιο και των τελωνειακό σταθμό της Νίκης στην Ελληνική πλευρά. Οι λόγοι για την δραστηριοποίηση των επιχειρηματιών στην περιοχή αυτή αναλύεται σε παρακάτω κεφάλαιο της εργασίας. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει και μια χαρακτηριστική εικόνα για τα αποτελέσματα της προσπάθειας της γειτονικής χώρας να προσελκύσει ξένες επενδύσεις κατά την τριετία από το 2003 έως και το 2005 συγκριτικά με τις ξένες επενδύσεις συνολικά στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (Οι άλλες χώρες είναι Αλβανία, Βουλγαρία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κροατία, Ρουμανία και Σερβία και Μαυροβούνιο).

Πίνακας 4: Εισροές ξένων επενδύσεων στην ΠΓΔΜ συγκριτικά με την υπόλοιπη Νοτιοανατολική Ευρώπη

ΕΙΣΡΟΕΣ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ			
	2003	2004	2005
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	8.457	13.283	12.445
ΠΓΔΜ	95	157	100

Πηγή: ίδια επεξεργασία, (στοιχεία από Γραφείο συνδέσμου Σκόπια, 2008)

¹ Ο αριθμός τους δεν είναι ποτέ σαφής σύμφωνα με το εμπορικό επιμελητήριο του νομού Φλώρινας, Κοζάνης και Θεσσαλονίκης

² Εντοπίστηκαν με επιτόπια παρατήρηση γιατί η Ελλάδα δεν κρατά επίσημα στοιχεία.

Αντίθετα όμως δεν υπάρχουν επιχειρήσεις αντίστοιχων επιχειρηματιών από την ΠΓΔΜ στην συνοριακή περιοχή των Ελλήνων, στη ζώνη των 13 χιλιομέτρων που χωρίζει την πόλη της Φλώρινας από τα σύνορα με την γειτονική χώρα. Ενώ παράλληλα οι Έλληνες δεν προτιμούν την περιοχή για επενδύσεις παρά μόνο ντόπιοι κάτοικοι των γειτονικών χωριών που διατηρούν κτηνοτροφικές μονάδες αλλά για ίδια χρήση, αφού ακόμα και ο εκάστοτε αναπτυξιακός νόμος δεν προωθεί την συνοριακή ζώνη παρά άλλα σημεία του νομού (Αριστείδου, προσωπική συνέντευξη).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η προσπάθεια προσέλκυσης ξένων επενδύσεων στην συνοριακή ζώνη με σκοπό την δημιουργία μιας ανταγωνιστικής περιοχής, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, γίνεται αντιληπτή μόνο από την πλευρά της γειτονικής χώρας. Η επαφή με του Έλληνες επιχειρηματίες που εδρεύουν τις επιχειρήσεις τους στην ΠΓΔΜ και θα επιβεβαιώσουν ή αντίθετα θα διαψεύσουν τα θετικά στοιχεία για επενδύσεις, εξαιτίας της παραγωγικής διάρθρωσης και του επενδυτικού περιβάλλοντος που υφίσταται στην συνοριακή περιοχή της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ κρίθηκε απαραίτητη. Έτσι η εμπειρική διερεύνηση επί του θέματος πραγματοποιήθηκε με την συγκέντρωση και ανάλυση στοιχείων που προέκυψαν από έρευνα πεδίου.

5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Πρώτο βήμα για την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου ήταν η εύρεση των Ελληνικών επιχειρήσεων στην συνοριακή ζώνη πράγμα που επιτεύχθηκε με επιτόπια παρατήρηση και ερωτήσεις σε επιχειρηματίες στην βιομηχανική περιοχή καθώς οι υπηρεσίες στο νομό Φλώρινας, Κοζάνης αλλά και στο νομό Θεσσαλονίκης δεν διαθέτουν επίσημα στοιχεία των Ελληνικών επιχειρήσεων στην γειτονική χώρα. Παράλληλα στον εντοπισμό των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων μεγάλη βοήθεια προσφέρθηκε από το όργανο που έχει συσταθεί από τους ίδιους τους επιχειρηματίες, τον σύνδεσμο Ελληνικών επιχειρήσεων στα Bitola που δραστηριοποιείται υπό αυτή την ονομασία και έχει την έδρα του στην πόλη της Bitola. Τέλος χρησιμοποιήθηκε και το διαδίκτυο για

όσες επιχειρήσεις διέθεταν επίσημη ιστοσελίδα. Οι επιχειρήσεις που τελικά εντοπίστηκαν στην περιοχή μελέτης είναι δεκαοχτώ (18) στον αριθμό και στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η επωνυμία τους και ο τομέας ενασχόλησής τους.

Πίνακας 5: Ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην περιοχή μελέτης

A/A	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
1	Aprilia Textile D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
2	Biz Art Bit D.O.O.E.L.	Αναπαραγωγή Εργοτεχνειών
3	Beton A.D. Bitola	Βιοτεχνία Κατασκευών
4	Carnation / Rodon D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
5	CPL D.O.O.E.L.	Βιοτεχνία Δερμάτινων Ενδυμάτων
6	Delfini Engineering D.O.O.	Μεταλλικές Κατασκευές
7	Dom Metal D.O.O.	Μεταλλικές Κατασκευές
8	Eurotechnic Engineering D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
9	Faiko D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
10	G & G D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
11	Konigton D.O.O.E.L.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
12	Partenon D.O.O.E.L.	Βιοτεχνία Μαρμάρων
13	Planet Mihos D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων

14	Saminvest D.O.O.E.L.	Βιοτεχνία Δερμάτινων Ενδυμάτων
15	Sat Moda D.O.O.	Βιοτεχνία Ενδυμάτων
16	Sikat D.O.O.E.L.	Βιοτεχνία Χαρτιού
17	Teletcentar	Κατάστημα πώλησης κινητών
18	Zenit – Remont D.O.O.	Ρεκτιφιέ Ανταλλακτικά

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Σημειώνεται εδώ πως επιλέχθηκαν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς οι μεγάλες αλυσίδες πολυεθνικών καταστημάτων όπως αλυσίδες super market και ρούχων, που βρίσκονται ακόμα και στην χώρα μας αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη, δεν συμπεριλήφθηκαν στις συνεντεύξεις καθώς διέπονται από άλλη μορφή οργάνωσης και διαθέτουν διαφορετικά επενδυτικά κεφάλαια. Όπως επίσης και οι ελληνικές τράπεζες που βρίσκονται στην γειτονική χώρα.

Τα στοιχεία συλλέχθηκαν από τους 18 αποδέκτες των συνεντεύξεων και το δείγμα δεν ήταν τυχαίο καθώς ήταν επιθυμητή η συλλογή στοιχείων από άτομα που ήταν γνώστες του ζητήματος. Η πρώτη επαφή έγινε τηλεφωνικά με σκοπό την οριστικοποίηση μιας συνάντησης και εν τέλει οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατά τη χρονική διάρκεια από 27 Ιουνίου 2011 έως 10 Ιουλίου 2011. Οι συνεντεύξεις περιελάμβαναν κυρίως ερωτήσεις σχετικές με τις συνθήκες εγκατάστασης ή μετεγκατάστασης της επιχείρησης και τις συνθήκες λειτουργίας της. Υπήρχαν βέβαια και άλλες ερωτήσεις με απώτερο σκοπό και την συλλογή δευτερευόντων στοιχείων. Οι βασικές ερωτήσεις που τέθηκαν για την αποκρίση των απαντήσεων που χρειάζονται για την διεξαγωγή των συμπερασμάτων και την λύση των ερωτημάτων που τίθενται στην παρούσα εργασία αναφέρονται παρακάτω.

1. Τίτλος της επιχείρησης
2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση
3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης
4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που
5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της
6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό
7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα
8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα
9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα.
10. Ζήτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Οι ερωτήσεις αυτές, αποκλειστικά ανοικτού τύπου, τέθηκαν με αρχικό σκοπό την εκκίνηση ενός διαλόγου με τον συνεντευξιαζόμενο και κατά την διάρκεια της προσωπικής επαφή με αυτόν τεθήκαν και άλλα ενδιαφέροντα ζητήματα. Η παράθεση των ευρημάτων από την προσωπική επαφή με τον κάθε επιχειρηματία αναλύεται στο παρακάτω υποκεφάλαιο.

5.3 ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ – ΠΡΩΤΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Περνώντας σε ένα πρώτο επίπεδο επεξεργασίας δημιουργήθηκαν τέσσερις (4) πίνακες που περιέχουν τις ερωτήσεις που τέθηκαν μέσω των συνεντεύξεων και τα μεγέθη που προέκυψαν από αυτές και αφορούν στο αντικείμενο ενασχόλησης των επιχειρήσεων, την αρχική τους έδρα, πόσες από αυτές εγκαταστάθηκαν εξ αρχής στην γειτονική χώρα ή μετεγκαταστάθηκαν εκεί έχοντας ως αρχική έδρα την Ελλάδα και ο τόπος διαμονής των επιχειρηματιών. Με αυτό τον τρόπο αναμένεται να υπάρξει μια πρώτη εικόνα των αποτελεσμάτων της έρευνας για να καταστεί ικανή μια η αξιολόγηση αυτής και η διεξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων αργότερα. Στα σημεία που υπήρχε λόγος να αποτυπωθεί κάποιο στοιχείο αναλυτικότερα δημιουργήθηκαν και γραφήματα. Η παράθεση των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της έρευνας παρουσιάζει ενδιαφέρον και ως μεμονωμένες απαντήσεις για το λόγο αυτό και η

αποτύπωση των συνεντεύξεων βρίσκεται στο παράρτημα της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Πίνακας 6: Αριθμός επιχειρήσεων ανά αντικείμενο ενασχόλησης

A/A	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
1	Βιοτεχνία ενδυμάτων	8
2	Βιοτεχνία δερμάτινων ενδυμάτων	2
3	Μεταλλικές κατασκευές	2
4	Μαρμαροκατασκευές	1
5	Οικοδομικά υλικά	1
6	Ανταλλακτικά αυτοκινήτων	1
7	Παραγωγή χαρτιού	1
8	Κατάστημα πώλησης κινητών τηλεφώνων	1
9	Αναπαραγωγή εργοτεχνιών	1

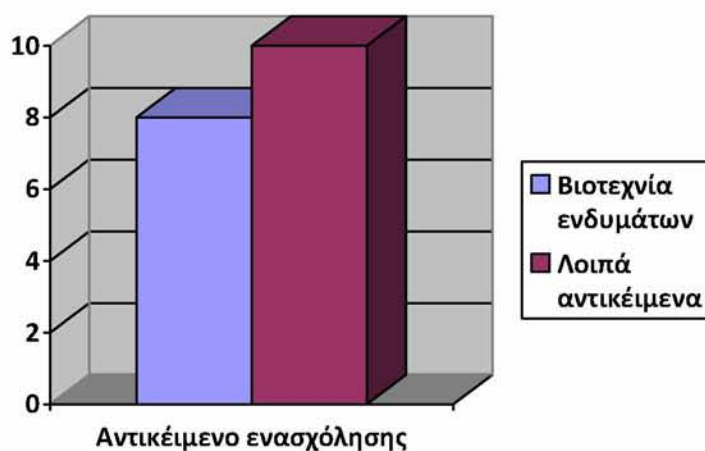
Πηγή: ίδια επεξεργασία

Αποτυπώνοντας τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων σε αριθμούς μπορεί να κάνει κάποιος τις εξής γενικές διαπιστώσεις. Από της δεκαοχτώ (18) επιχειρήσεις στην περιοχή μελέτης οι δέκα (10) δραστηριοποιούνται στον κλάδο της μεταποίησης ενδυμάτων και από αυτές οι δύο (2) ασχολούνται με τα δερμάτινα ενδύματα. Μια άλλη μικρότερη ομάδα όμως επιχειρήσεων είναι αυτή των μεταλλικών κατασκευών όπου δραστηριοποιούνται στην περιοχή δύο (2) μονάδες. Οι υπόλοιπες ελληνικές

επιχειρήσεις είναι μοναδικές στην περιοχή μελέτης και αυτές είναι μαρμαροκατασκευές, οικοδομικά υλικά, ανταλλακτικά αυτοκινήτων, μονάδα παραγωγής χαρτιού, κατάστημα πώλησης κινητών τηλεφώνων και αναπαραγωγή εργοτεχνιών.

Από τον πίνακα 6 προκύπτουν τρία βασικά συμπεράσματα όσον αφορά στην επιλογή του τομέα ενασχόλησης των επιχειρηματιών. Πρώτον υπάρχει εμφανώς μεγάλη ποικιλία στη δραστηριοποίηση τους με πολλές επιχειρήσεις μεμονωμένες. Δεύτερον οι περισσότεροι από τους Έλληνες επιχειρηματίες έχουν εκμεταλλευτεί τα ουσιαστικά δυνατά σημεία της γειτονικής χώρας όσον αφορά στην προμήθεια πρώτων υλών και ασχολούνται με τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας και των εξορύξεων. Τρίτον το σύνολο όσων ασχολούνται με τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας αγγίζει περίπου το σύνολο των υπόλοιπων επιχειρήσεων με διαφορά μόνο δυο μονάδων όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 1: Βιοτεχνίες Ενδυμάτων σε αντίθεση με λοιπά αντικείμενα ενασχόλησης

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Πίνακας 7: Αρχική έδρα επιχειρήσεων

ΑΡΧΙΚΗ ΕΔΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΔΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	12
ΕΔΡΑ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ	6

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Πίνακας 8: Αριθμός επιχειρήσεων που μετεγκαταστάθηκαν ή εγκαταστάθηκαν εξ αρχής στην ΠΓΔΜ

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	9
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ	6
ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	3

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Ο πίνακας 7 δείχνει σε ποια από τις δυο χώρες βρισκόταν η αρχική έδρα των επιχειρήσεων και με τη βοήθεια αυτού προκύπτει και ο πίνακας 8 που δείχνει τον ακριβή αριθμό των επιχειρήσεων που διατήρησαν ή όχι την αρχική τους έδρα. Από τις δεκαοχτώ (18) επιχειρήσεις μετεγκαταστάθηκαν από την Ελλάδα στην ΠΓΔΜ οι οχτώ (8), οι έξι (6) δημιουργήθηκαν εξ αρχής στην γειτονική χώρα ενώ τρεις (3) διατηρούν τις επιχειρήσεις τους και στις δύο χώρες φτιάχνοντας υποκαταστήματα.

Πίνακας 9: Τόπος διαμονής επιχειρηματία

ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ
ΕΛΛΑΔΑ	12
ΠΓΔΜ	6

Πηγή: ίδια επεξεργασία.

Τέλος στον πίνακα 9 αποτυπώνονται τα στοιχεία του τόπου διαμονής των επιχειρηματιών. Οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων στην πλειονότητά τους διαμένουν εντός της ελληνικής επικράτειας και επιλέγουν να μετακινούνται και συγκεκριμένα δώδεκα (12) από τους δεκαοχτώ (18), ενώ οι υπόλοιποι έξι (6) διαμένουν στην πόλη της Bitola. Όμως όλο το προσωπικό που απασχολείται αποτελεί ντόπιο πληθυσμό και παραμένει επίσης στην πόλη της Bitola. Εξαίρεση αποτελεί ένας επιχειρηματίας, ο οποίος δουλεύει ακόμα με ελληνικό εργατικό δυναμικό που πηγαиноέρχεται σε καθημερινή βάση. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως όσοι επιχειρηματίες που μετακινούνται τόνιζαν και συμπλήρωναν στην απάντησή τους το που ζουν και οι οικογένειές τους, θέλοντας να υποδηλώσουν το που καταναλώνεται το εισόδημά τους και τα κέρδη τους. Η στάση τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «απολογητική».

Στη συνέχεια έγινε προσπάθεια να προσεγγιστούν οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν τους Έλληνες επιχειρηματίες να δραστηριοποιηθούν και να αναπτύξουν επενδυτική δραστηριότητα στην γειτονική χώρα. Ποιος τελικά ήταν ο βασικότερος λόγος ή ένας συνδυασμός από πλεονεκτήματα. Ως σημαντικοί λόγοι εμφανίζονται να είναι τα φθηνά εργατικά χέρια, η ευκολότερη και φθηνότερη πρόσβαση σε πρώτες ύλες, η ευκολότερη εξαγωγή και εμπορία των παραγόμενων προϊόντων, το φορολογικό σύστημα και τέλος η εγγύτητα με τον τόπο καταγωγής και μόνιμης κατοικίας, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

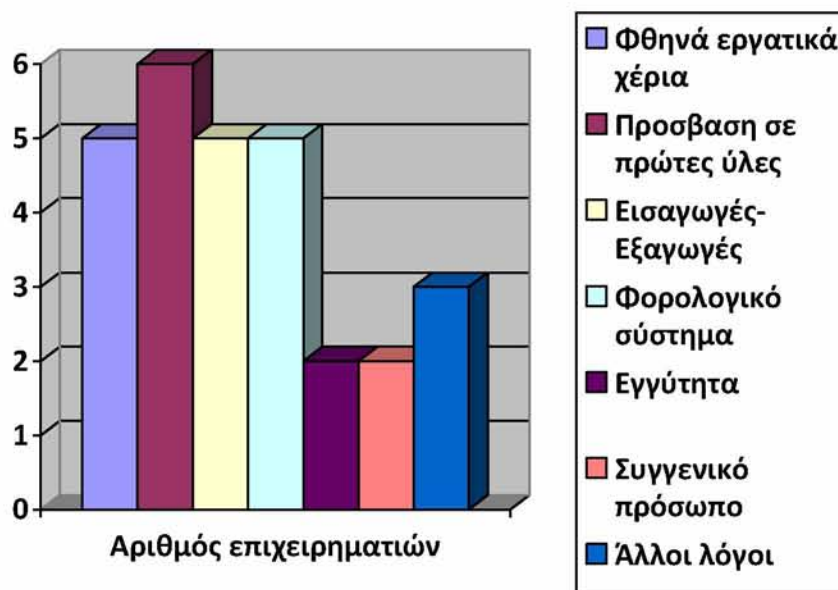
Πίνακας 10: Λόγοι επενδυτικής δραστηριότητας στην ΠΓΔΜ

ΛΟΓΟΙ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΓΔΜ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΑΝ
ΦΘΗΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΧΕΡΙΑ	5
ΕΥΚΟΛΗ / ΦΘΗΝΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	6
ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ	5
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	5
ΕΓΓΥΤΗΤΑ ΤΟΠΟΥ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ / ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	2
ΣΥΓΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	2
ΆΛΛΟΙ ΛΟΓΟΙ*	3

Πηγή: ίδια επεξεργασία

*Οι άλλοι λόγοι αφορούν κυρίως την επιθυμία δημιουργίας παραρτήματος με σκοπό την αύξηση των κερδών.

Γράφημα 2: Λόγοι επενδυτικής δραστηριότητας στην ΠΓΔΜ

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Το γράφημα 2, το οποίο προκύπτει από τον πίνακα 6 αποτυπώνει καλύτερα την ιεραρχία ουσιαστικά των λόγων που οδήγησαν τους Έλληνες επιχειρηματίες να ασκήσουν επενδυτική δραστηριότητα στην γειτονική χώρα. Η εύκολη και φθηνή συνάμα πρόσβαση στην προμήθεια ή αγορά πρώτων υλών για την μετέπειτα επεξεργασία τους όσον αφορά στο παραγόμενο προϊόν αποτελεί βασικό λόγο. Η συνάφεια του παραπάνω λόγου και με το αντικείμενο ενασχόλησης της κάθε επιχείρησης είναι σε υπερθετικό βαθμό, καθώς εύλογα προκύπτει το συμπέρασμα πως οι τομείς ενασχόλησης των επιχειρήσεων έχουν επιλεχθεί με βάση τις πρώτες ύλες που στην γειτονική περιοχή και πόσο μάλλον στην συνοριακή ζώνη υπάρχουν σε αφθονία.

Ακολουθούν ως λόγοι σε ίσο βαθμό τα φθηνά εργατικά χέρια, η διευκολύνσεις από το κράτος της ΠΓΔΜ σε εισαγωγές και εξαγωγές ξένων προϊόντων και πρώτων υλών αλλά και το φορολογικό σύστημα. Σημαντικός λόγος είναι και η εγγύτητα των επιχειρηματιών με τον τόπο καταγωγής και μόνιμης κατοικίας τους, που μπορεί να μην επισημάνθηκε αλλά συνδυάζοντας τα αποτελέσματα του πίνακα 5 διαπιστώνει κανείς πως οι μετακινήσεις σε καθημερινή βάση γίνονται καθαρά και μόνο λόγω της εγγύτητας που προαναφέρθηκε. Τέλος μικρότερης σημασίας λόγο αποτέλεσε κάποια συζήτηση ή κάποιος παραδειγματισμός του επιχειρηματία από συγγενικά του πρόσωπα που διαμένουν ή εργάζονται στην γειτονική χώρα.

Αναλυτικά τα φθηνά εργατικά χέρια (ο μέσος μηνιαίος μισθός ανέρχεται στα 220 €) σε πολλές περιπτώσεις υπήρξαν βασικό κίνητρο για την εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων ως μέσο για την αύξηση των κερδών των επιχειρηματιών. Σε γενικές γραμμές οι επιχειρηματίες είναι απόλυτα ικανοποιημένοι από το εργατικό δυναμικό προσδίδοντας και μια κοινωνική διάσταση στην κατάσταση και ακυρώνοντας αντιλήψεις «Οι Έλληνες είναι πιο εργατικοί από τους Σκοπιανούς». Οι πρώτες ύλες που χρειάζεται οι πλειοψηφία των επιχειρήσεων και συγκεκριμένα οικοδομικά υλικά, μάρμαρα και κλωστοϋφαντουργικά είδη υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό στην ΠΓΔΜ αλλά παράλληλα και η προμήθειά τους από άλλες χώρες των Βαλκανίων είναι ευκολότερη λόγω της απαλλαγής από δασμούς των υλών, εξοπλισμών και ανταλλακτικών για την χρησιμοποίησή τους σε ξένη επένδυση από το 2000 και έπειτα.

Επίσης ευκολότερα ο κάθε επιχειρηματίας μπορεί να κάνει εμπόριο στην βιομηχανική περιοχή της πόλης της Bitola καθώς αυτή χαρακτηρίζεται ως ελεύθερη οικονομική ζώνη με ειδικές ρυθμίσεις που διαφέρουν από αυτές σε άλλα σημεία της χώρας και οι ρυθμίσεις αυτές είναι καθαρά ευνοϊκότερες για τους ξένους επενδυτές παρά για τους εγχώριους. Ο λόγος αυτός έρχεται σε άμεση σύνδεση και με τις φορολογικές ρυθμίσεις για τους ξένους επενδυτές μέσα σε αυτή την οικονομική ζώνη, με φοροαπαλλαγές που σχετίζονται με την εξαγωγή των προϊόντων που προέρχονται από την εν λόγω ζώνη. Αποτέλεσμα αυτού είναι και όσο το δυνατό καλύτερες επαφές των περισσότερων επιχειρηματιών με τους συνεργάτες τους σε άλλες χώρες των Βαλκανίων (Κροατία, Σλοβενία), όπως διατύπωσαν και στις συνεντεύξεις, αλλά και τα «ανοίγματα» στην Δυτική Ευρώπη με πολλές εμπορικές συναλλαγές.

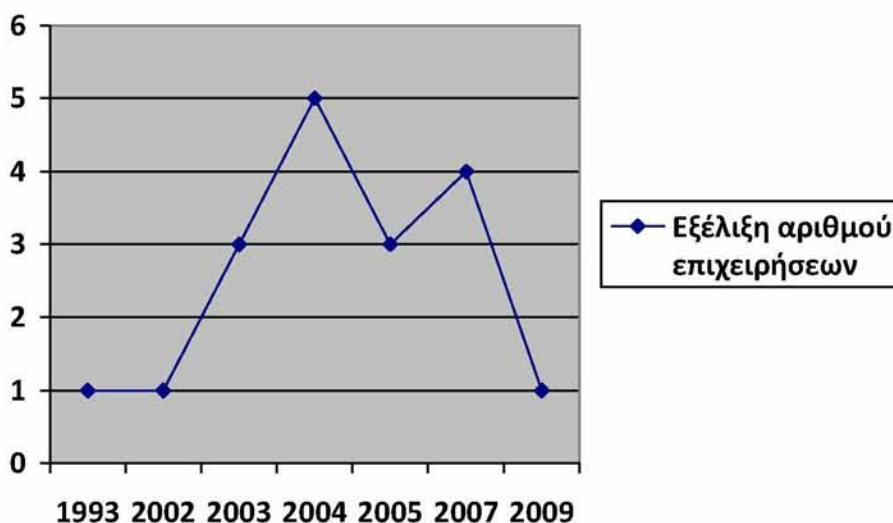
Τέλος μεγάλο ρόλο έπαιξε στην εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων στην γειτονική χώρα η εγγύτητα των περισσότερων επιχειρηματιών στον τόπο καταγωγής και μόνιμης κατοικίας τους καθώς τους δίνει τη δυνατότητα να μετακινούνται σε καθημερινή βάση χωρίς να χρειαστεί να μετακομίσουν σε μια άλλη χώρα. Συγκεκριμένα κάποιοι διένυαν την ίδια χιλιομετρική απόσταση και εντός της Ελλάδας. Παράλληλα οι συγγενικοί δεσμοί που υπάρχουν ανάμεσα σε κατοίκους εκατέρωθεν της συνοριακής γραμμής ανάμεσα στην χώρα μας και την Π.Γ.Δ.Μ. λόγω παλιότερων ιστορικών γεγονότων, αποτέλεσε κίνητρο για την ενημέρωση αλλά και την εύρεση ενός έμπιστου ατόμου για την έναρξη μιας επένδυσης.

5.4 ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ

Από τα στοιχεία που παρατέθηκαν προκύπτει το ερώτημα εάν υπάρχουν σχέσεις που να ερμηνεύουν τις απαντήσεις που έδωσαν τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα μέσω των συνεντεύξεων. Το ερώτημα αυτό προέκυψε με έναυσμα την παρατήρηση κάποιων στοιχείων που προέκυψαν σε πρώιμη μορφή από τις συνεντεύξεις της έρευνας. Τα στοιχεία αυτά αφορούν στην συγκέντρωση των περισσότερων επιχειρήσεων να εγκαθίσταται ή να μετεγκαθίσταται στην γειτονική χώρα σε συγκεκριμένες χρονολογίες της δεκαετίας του 2000 – 2010 και να μην εμφανίζεται καθόλου διασπορά ή πολύ μικρή.

Η πλειοψηφία των μικρομεσαίων ελληνικών επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης εγκαταστάθηκαν ή μετεγκαταστάθηκαν και άρχισαν να δραστηριοποιούνται την προηγούμενη δεκαετία από το 2000 έως το 2010 και κυρίως στην μέση και προς το τέλος αυτής ενώ μόνο μια (1) ξεκίνησε την δραστηριοποίηση της κατά τη δεκαετία του 1990 και συγκεκριμένα το 1993. Συγκεκριμένα όμως η προαναφερθείσα συγκέντωση φαίνεται καλύτερα στο παρακάτω γράφημα που δείχνει την πορεία μέσα στο χρονικό διάστημα από το 1993 έως το 2009 του αριθμού των επιχειρήσεων που εγκαταστάθηκαν ή μετεγκαταστάθηκαν στην γειτονική χώρα κατά την τετραετία από το 2003 έως το 2007.

Γράφημα 3: Εξέλιξη αριθμού επιχειρήσεων μέσα στα έτη 1993 - 2009

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Για την εύρεση τέτοιου είδους σχέση χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης του Pearson με τη βοήθεια της χρήσης του προγράμματος του SPSS. Δεκτές έγιναν τιμές του συντελεστή για τις οποίες το αντίστοιχο επίπεδο σημαντικότητας α δεν ξεπερνούσε το 5 %. Από τις αποδεκτές τιμές του συντελεστή θα γίνει αναφορά σε αυτές που αποδίδουν σχέσεις³ μέσες, ισχυρές και πολύ ισχυρές.

Οι μεταβλητές που αποφασίστηκε να συσχετιστούν ήταν η χρονολογία εγκατάστασης ή μετεγκατάστασης με τους λόγους που επισημάνθηκαν παραπάνω και προσθέτοντας έναν ακόμα παράγοντα αυτό της συνεργασίας με τις διοικητικές αρχές της γειτονικής χώρας για έκδοση άδειας εγκατάστασης και άλλων απαραίτητων υποχρεώσεων προς τακτοποίηση. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συσχετίσεων των οποίων οι τιμές έγιναν από τη μια πλευρά αποδεκτές και από την άλλη πλευρά παρουσίαζαν αξιόλογες τιμές και με νόημα να αναφερθεί γραμμική συσχέτιση.

Πίνακας 11: Μεταβλητές με μέση και ισχυρή γραμμική συσχέτιση

ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ 1	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ (r)	ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ 2
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 2003	0,576	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 2004	0,538	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

³ Αν $r = \pm 1$ υπάρχει τέλεια γραμμική συσχέτιση.

Αν $-0,3 \leq r < 0,3$ δεν υπάρχει γραμμική συσχέτιση. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει άλλου είδους συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Αν $-0,5 < r \leq -0,3$ ή $0,3 \leq r < 0,5$ υπάρχει ασθενής γραμμική συσχέτιση.

Αν $-0,7 < r \leq -0,5$ ή $0,5 \leq r < 0,7$ υπάρχει μέση γραμμική συσχέτιση.

Αν $-0,8 < r \leq -0,7$ ή $0,7 \leq r < 0,8$ υπάρχει ισχυρή γραμμική συσχέτιση.

Αν $-1 < r \leq -0,8$ ή $0,8 \leq r < 1$ υπάρχει πολύ ισχυρή γραμμική συσχέτιση.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 2005	0,644	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 2007	0,635	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 2007	0,782	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Από τον πίνακα 11 διαπιστώνεται πως η συγκέντρωση των επιχειρήσεων για την εγκατάστασή τους κατά την τετραετία 2003 – 2007 οφείλεται κατά μια ερμηνεία στην βελτίωση του κράτους της ΠΓΔΜ σε τομείς γραφειοκρατίας, νομικού καθεστώτος, στήριξης των μικρομεσαίων ξένων επενδυτών και σε γενικές γραμμές συνολικής αξιοπρεπείς στάσης σε θέματα συνεργασίας, με τον συντελεστή συσχέτισης να κατέχει τιμή από 0,5 έως 0,7 και να χαρακτηρίζεται η σχέση ως μέτρια. Επίσης ισχυρή γραμμική συσχέτιση με τιμή 0,782 έχει η μεταβλητή ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 2007 με το ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ πράγμα αναμενόμενο καθώς οι ευνοϊκές φορολογικές συνθήκες με την μορφή που έχουν σήμερα άρχισαν να ισχύουν και να υφίστανται κατά το έτος 2008.

Η προσπάθεια της γειτονικής χώρας να προσελκύσει όσο το δυνατό περισσότερες επιχειρήσεις αποτυπώνεται, όπως αποδεικνύεται, και στον τρόπο που δημιουργεί συνεργασίες με τους ενδιαφερόμενους, καθώς όλοι οι επιχειρηματίες κατάφεραν να αποκομίσουν άδεια και να ξεκινήσουν εργασίες για την εγκατάστασή της επιχείρησής τους μέσα σε χρονικό διάστημα εύρους τριών (3) έως δεκαοχτώ (18) ημερών. Παράλληλα επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται από παλιά στην περιοχή μελέτης επεσήμαναν πως η γραφειοκρατικές διαδικασίες και το δυσνόητο νομικό καθεστώς που υπήρχε παλιότερα στην γειτονική χώρα έχει αρχίσει να βελτιώνεται και να φτάνει σε ικανοποιητικότητα επίπεδα. Το οποίο επιβεβαιώνεται και από την ασθενή γραμμική συσχέτιση που παρουσιάζει η μεταβλητή ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 1993 και την μεταβλητή ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 12: Μεταβλητές με ασθενής γραμμική συσχέτιση

ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ 1	ΣΥΝΕΛΕΣΤΗΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ 2
ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ (r)		
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟ 1993	0,329	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι βρέθηκαν πολλές μέτριας και ισχυρής έντασης γραμμικές συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών που προέκυψαν από τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων. Δηλαδή αυτό που προκύπτει είναι ότι δικαιολογημένα προκλήθηκε εντύπωση από τη συγκέντρωση του αριθμού των επιχειρήσεων για εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση στην περιοχή μελέτης μέσα στην τετραετία 2003 – 2007 και εν τέλει όπως φαίνεται οι επιχειρηματίες συμπεριφέρονται με ένα κοινό τρόπο ως προς την θεώρηση τους για την εξάλειψη της γραφειοκρατίας σε ένα αρκετά μεγάλο βαθμό στην συνοριακή ζώνη.

Συνοψίζοντας την πληροφορία που έχει προκύψει από την εμπειρική διερεύνηση διατυπώνεται ένα βασικό πρώτο συμπέρασμα. Αν αναλογιστεί κανείς την ομοιότητα που υπάρχει ανάμεσα στις δυο συνοριακές ζώνες όσον αφορά τη γεωμορφολογία, το κλίμα, τα κοιτάσματα για προμήθεια μέρους των πρώτων υλών, την μεγάλη ζήτηση για εργασία αλλά και την πρόσβαση στους ίδιους οδικούς άξονες που χρησιμοποιούνται για εμπορία και εξαγωγές, είναι αξιοσημείωτο που δεν έχει αναπτυχθεί όμοια επενδυτική πολιτική στην αντίστοιχη ελληνική συνοριακή ζώνη, η οποία με το πέρασμα των χρόνων ερημώνει συνεχώς και ουσιαστικά αποτελεί «νεκρή ζώνη» και απλό πέρασμα στην φθηνή ζωή που προσφέρει η ΠΓΔΜ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας την πληροφορία που έχει συλλεχθεί από την περιγραφή της περιοχής μελέτης και την εμπειρική διερεύνηση μέσω της έρευνας πεδίου με τα ερωτηματολόγια σε αυτό το σημείο της εργασίας διατυπώνονται κάποια συμπεράσματα για την οικονομική διάσταση των λόγων που οδήγησαν την επενδυτική δραστηριότητα των Ελλήνων στην ΠΓΔΜ αλλά και την οικονομική διάσταση του φαινομένου αυτού στην περιφέρεια που συνορεύει με την περιοχή μελέτης, την περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

Οι ευκαιρίες που προσφέρονται, μετά την πτώση του κομμουνισμού και την μετάβαση του νέου κράτους της ΠΓΔΜ και της οικονομίας αυτού στο σύγχρονο σύστημα της αγοράς είναι από πολλές απόψεις σε μεγάλο βαθμό πλεονεκτικές. Από τη μια πλευρά λόγω των ευκαιριών που παρουσιάζονται στα πλαίσια της αναπτυξιακής πορείας που έχει το βαλκανικό κράτος αλλά και από την άλλη πλευρά λόγω των ευκαιριών που δίδει το γειτονικό κράτος στην συνεχή δημιουργία και επέκταση των ξένων επενδύσεων επί του εδάφους του.

Όμως η μετάβαση των χωρών των δυτικών Βαλκανίων και της ΠΓΔΜ στο καθεστώς της ελεύθερης αγοράς φαίνεται πως δεν αντιμετωπίζεται ισότιμα συγκριτικά με τις οικονομικές διασυνοριακές σχέσεις κυρίως στο τομέα του διασυνοριακού εμπορίου που έχουν αναπτύξει οι χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Παρόλα αυτά αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί η στόχευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από πολιτικές και προγράμματα για σύγκλιση με τα νέα κράτη μέλη και η διατήρηση καλής γειτονίας με τα «εξωτερικά» σύνορα της Ένωσης, όπως εξωτερικό σύνορο της Ευρώπης είναι και η συνοριακή περιφέρεια της Πελαγονίας στην περιοχή μελέτης.

Η πολυτάραχη, όπως θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς, ιστορία της περιοχής μελέτης με δεσμούς από το παρελθόν είτε να διατηρούνται είτε να χάνονται και με γνώμονα το πολιτικό σκηνικό με το επίμαχο ζήτημα της ονομασίας της γειτονικής χώρας, το ονομαζόμενο Μακεδονικό ζήτημα, να επαναφέρεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, δεν έχει επηρεάσει την επενδυτική δραστηριότητα των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι καθαρά οικονομικοί λόγοι εγκατάστασης ή μετεγκατάστασης στην συνοριακή ζώνη της περιοχής μελέτης από την πλευρά της ΠΓΔΜ υποδηλώνουν την παραπάνω διαπίστωση. Συνολικά δεν υπεισέρχονται κάποιοι κοινωνικοί και προφανώς πολιτικοί λόγοι εθνικιστικής ή και τοπικιστικής φύσης που να αποτρέψουν την επενδυτική δραστηριότητα των επιχειρηματιών.

Οι οικονομικοί αυτοί λόγοι που οδήγησαν τους Έλληνες στην επιχειρηματική δραστηριότητα στην γειτονική χώρα καθιστούν την συνοριακή ζώνη της περιοχής μελέτης έναν ουσιαστικά φορολογικό παράδεισο και έναν παράδεισο εισαγωγών και εξαγωγών και καθιστούν συνολικά τα κίνητρα που δίδει η ΠΓΔΜ ουσιαστικά πλεονεκτικά σε σχέση με την αντίστοιχη συνοριακή ζώνη της Ελλάδας, διαμορφώνοντας ένα συμφέρον επενδυτικό περιβάλλον από πολλές σκοπιές. Η επισήμανση των λόγων αυτών από την πλειονότητα των επιχειρηματιών που αποτέλεσαν μέρος της έρευνας, οδήγησε και στο συμπέρασμα πως μια συνοριακή ζώνη μπορεί να αποτελέσει ανταγωνιστικό τμήμα στην συνολική οικονομική ζωή μιας περιφέρειας και μιας χώρας, οπότε και μια σειρά από οικονομικές παραμέτρους και ρυθμίσεις θα ωφελούσαν επιπρόσθετα και την αντίστοιχη ελληνική συνοριακή ζώνη.

Οι προαναφερθέντες οικονομικοί λόγοι συμπληρώνονται από άλλες παραμέτρους που τους συμπληρώνουν και ενδυναμώνουν ακόμα περισσότερο τα κίνητρα για την εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση μιας επιχείρησης στην περιοχή μελέτης. Παραδείγματος χάριν η επεξεργασία των ευρημάτων της έρευνας πεδίου έδειξε την επιτάχυνση της απόφασης για επένδυση στην ΠΓΔΜ σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα της δεκαετίας 2000 – 2010 (τετραετία 2003 – 2007) η βελτίωση της γραφειοκρατίας και του νομικού καθεστώτος αλλά και συνολικά από την υγιής συνεργασία με τις διοικητικές αρχές. Παράλληλα σημαντική παράμετρος ήταν και η σωστή και αξιόπιστη πληροφόρηση από πρόσωπα του συγγενικού περιβάλλοντος κάποιων επιχειρηματιών καθώς υπάρχουν πολλές περιπτώσεις ανθρώπων στην γειτονική χώρα με άρρηκτους δεσμούς να τους συνδέουν με άλλους της ελληνικής περιοχής. Αναμενόμενη αυτή η συμπεριφορά των επιχειρηματιών αφού κατά κύριο

λόγο η δημιουργία μιας ξένης επένδυσης στηρίζεται στο μέγεθος της αγοράς (οικονομικοί λόγοι που προαναφέρθηκαν) αλλά και στο νομικό καθεστώς και την γεωγραφική εγγύτητα.

Η επιλογή των επιχειρηματιών για το κάθε αντικείμενο ενασχόλησης όσον αφορά στην επένδυσή τους οδηγεί στο συμπέρασμα πως είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παρουσία συγκεκριμένων πρώτων υλών και κοιτασμάτων στην περιοχή μελέτης για αυτό και δεν παρατηρείται ιδιαίτερη ποικιλία στα προαναφερθέντα αντικείμενα ενασχόλησης. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων ασχολείται με τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας και διατηρούν μονάδες και βιοτεχνίες μεταποίησης ενδυμάτων και υποδημάτων. Ενώ μικρότερη ομάδα, σε πλήθος επιχειρήσεων, αποτελείται από μονάδες επεξεργασίας διαφόρων υλικών οικοδομικών κυρίως, όπως μαρμάρου και μετάλλων, που βρίσκονται σε αφθονία στην περιοχή έξω από την πόλη της Bitola και με κατεύθυνση προς την περιοχή του Prilep. Εντύπωση προκαλεί η μη δραστηριοποίηση των Ελλήνων στον τομέα του τουρισμού και στις δυο συνοριακές ζώνες καθώς στην περιοχή μελέτης παρατηρείται ποικιλία τουριστικών πόρων με πλούσιο φυσικό και υδάτινο περιβάλλον (Λίμνη Πρέσπα και Οχρίδα, Χιονοδρομικό κέντρο Βίγλας – Πισοδερίου και Εθνικό πάρκο του Pelister).

Η αναμενόμενη επενδυτική δραστηριότητα σε διμερές επίπεδο εκατέρωθεν της συνοριακής γραμμής βασίστηκε στην σχεδόν απόλυτη ομοιογένεια του παραγωγικού συστήματος και της παραγωγικής διάρθρωσης στην περιοχή μελέτης. Η ομοιότητα σε κλίμα, γεωμορφολογικά στοιχεία και κοιτάσματα για προμήθεια πρώτων υλών αλλά και η ισότιμη πρόσβαση ουσιαστικά σε υποδομές μεταφοράς οδηγούν στο συμπέρασμα πως η περιοχή μελέτης θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί ως ενιαίος χώρος. Ναι μεν η ομοιογένεια του χώρου έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την ομοιογένεια της οικονομίας με βάση τα οικονομικά στοιχεία της κάθε περιφέρειας, αλλά παράλληλα διαπιστώνεται τάση εξισορρόπησης λόγω αυξητικής τάσης της περιφέρειας Πελαγονίας και συρρίκνωσης της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Παρ' όλα αυτά διμερής επενδυτική δραστηριότητα δεν διαπιστώθηκε από την επιτόπια παρατήρηση και μάλιστα η αντίθεση ανάμεσα στις δυο συνοριακές ζώνες σε επίπεδο προσέλκυσης ξένων επενδύσεων είναι πολύ μεγάλη.

Η προσφορά των ελληνικών επιχειρήσεων στην αύξηση της απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού της ΠΓΔΜ κυμαίνεται σε αρκετά υψηλά επίπεδα, χωρίς όμως αυτό να επηρεάζει τα δραματικά υψηλά ποσοστά ανεργίας της γειτονικής χώρας που παραμένουν σταθερά περίπου στο 40 % εδώ και πολλά χρόνια. Επιπροσθέτως από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων διαπιστώθηκε η πολύ μικρή « διαμονή » των εισοδημάτων και των κερδών στην γειτονική χώρα, με αποτέλεσμα να καταναλώνονται στην Ελλάδα ουσιαστικά. Επίσης η επισήμανση και απολογητική στάση των επιχειρηματιών όσον αφορά τα εισοδήματα και τα κέρδη τους και που αυτά καταναλώνονται δίδει την εντύπωση πως έχουν αντιμετωπίσει κατά κάποιο τρόπο αντιδράσεις για την συμμετοχή τους στην συρρίκνωση της οικονομίας της Ελλάδας και στην βελτίωση της οικονομίας της γειτονικής χώρας.

Αντίθετα στην οικονομία της Ελλάδας το πλήγμα από την δραστηριοποίηση στην γειτονική χώρα και την μεταφορά των κεφαλαίων και εισοδημάτων είναι μεγάλο καθώς υπολογίζεται πως 15.000.000 € ανά μήνα χάνονται από τη χώρα μας από την εν λόγω δραστηριοποίηση στην Βουλγαρία και την ΠΓΔΜ, ενώ 1.000.000 € χάνεται από την αγορά της Φλώρινας όχι μόνο από την δραστηριοποίηση των επιχειρηματιών στην γειτονική χώρα αλλά και από την μετακίνηση σε τακτά χρονικά διαστήματα, και σε πολλές περιπτώσεις σε συχνότητα που αγγίζει την καθημερινή βάση, ανθρώπων και ουσιαστικά εισοδημάτων προς την πόλη της Bitola για την ικανοποίηση ακόμα και βασικών αναγκών (τροφή, ένδυση, θέρμανση).

Το υπουργείο οικονομικών της χώρας μας αντιμετωπίζει το φαινόμενο αυτό εισάγοντας την ΠΓΔΜ στην λίστα με τις μη συνεργάσιμες χώρες βασιζόμενη στην διαφθορά που υπάρχει στην χώρα, την γραφειοκρατία, το δίκαιο για την εργασία, την απουσία νομικών διασφαλίσεων όσον αφορά την ιδιοκτησία, βιομηχανική και πνευματική και την δυσκολία προμήθειας πρώτων υλών⁴. Η αξιολόγηση συνάμα της ανάλυσης της περιοχής μελέτης αλλά και της εμπειρικής διερεύνησης έδειξε αποτελέσματα αντίθετα από αυτά που προαναφέρθηκαν, χωρίς φυσικά να υπάρχει πρόθεση αμφισβήτησης της εν λόγω λίστας.

---

⁴ <http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=57&fid=15224>, ανάκτηση 23-3-2011

Η δημιουργία της βιομηχανικής ζώνης στην περιοχή μελέτης από την πλευρά της γειτονικής χώρας θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα για την αξιοποίηση της αντίστοιχης ελληνικής συνοριακής ζώνης. Γεγονός που προκύπτει από δυο βασικούς παράγοντες. Ο πρώτος είναι πως ουσιαστικά μιλάει κανείς για μια ενιαία περιοχή, που την χωρίζει απλά μια συνοριακή γραμμή με σκοπό τον προσδιορισμό της εθνικής ταυτότητας των δυο κρατών. Κατά τα άλλα παρατηρείται ομοιογένεια σε πόρους, έδαφος και πρόσβαση σε μεταφορικές υποδομές, οπότε και κατ' επέκταση πρόσβαση σε ίδιες αγορές (υπόλοιπα Βαλκάνια και Δυτική Ευρώπη). Ο δεύτερος παράγοντας είναι η διάθεση που επιδεικνύεται από τον επιχειρηματικό κόσμο να επενδύσει ακόμα και στην εκπνοή αυτής της δεκαετίας, με τον τελευταίο ένα χρόνο να είναι εξαιρετικά δυσμενής για την χώρα.

Στην παρούσα οικονομική συγκυρία δεν φαίνεται πολύ εύκολο να συναγωνιστεί η Ελλάδα την ΠΓΔΜ σε ρυθμίσεις που διέπουν το εμπόριο, τις εισαγωγές και τις εξαγωγές αλλά και την φορολογία των επιχειρήσεων και ξένων επενδύσεων. Ωστόσο θα μπορεί να διατηρήσει τις ελληνικές επιχειρήσεις στην περιοχή μελέτης και να αποτρέψει την μετεγκατάστασή τους στην γειτονική χώρα δίδοντας κίνητρα για την διαμονή τους στην απομακρυσμένη αυτή περιοχή. Έτσι θα μπορέσει να την καταστήσει ανταγωνιστική και από την ελληνική πλευρά. Το σημαντικότερο όμως που θα πρέπει να εκμεταλλευθεί σε αυτή τη συγκυρία η Ελλάδα είναι οι συνεργασίες που θα μπορέσει να δημιουργήσει στα πλαίσια της γειτονίας. Συνεργασίες που αφορούν στην ανταλλαγή τεχνογνωσίας, πρώτων υλών, ιδεών και καινοτομίας εκμεταλλευόμενες και τα πανεπιστημιακά και τεχνολογικά ιδρύματα που υφίστανται στην περιοχή μελέτης και συνολικής τουριστικής προβολής των πόρων που διαθέτουν οι περιοχές.

Κλείνοντας βασικό συμπέρασμα είναι πως η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, λόγω της ευνοϊκής γεωγραφικής θέσης της, μπορεί να αποτελέσει την πύλη εισόδου προς την Ελλάδα του σε μεγάλο βαθμό ευνοϊκού επενδυτικού περιβάλλοντος της ΠΓΔΜ και της υπόλοιπης αγοράς των Βαλκανίων και όχι αντίθετα την πύλη εξόδου από την Ελλάδα για την υπόλοιπη χερσόνησο. Πόσο μάλλον αυτό κρίνεται απαραίτητο στην παρούσα συγκυρία όπου η προσέλκυση ξένων επενδύσεων στην χώρα μας αποτελεί βασικό πυλώνα και επιδίωξη των πολιτικών που στοχεύουν στην έξοδο της χώρας μας από την οικονομική κρίση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στο παράρτημα παρατίθενται οι απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων και γίνεται προσπάθεια αποτύπωσης του διαλόγου που δημιουργήθηκε με τους συνεντευξιζόμενους καθώς και οι μεμονωμένες απαντήσεις παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον.

1. Τίτλος της επιχείρησης

Aprilia Textile D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιζόμενου στην επιχείρηση

Γρηγόρογλου Νικόλαος - Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2005.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Όχι η επιχείρηση ξεκίνησε εξαρχής στην γειτονική χώρα.

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση αυτή δεν πραγματοποιήθηκε καθώς καλύφθηκε από την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η απόφαση να δημιουργηθεί και να ιδρυθεί η επιχείρηση στην Π.Γ.Δ.Μ. εξαρχής πάρθηκε όταν μελετήθηκε η ζήτηση για τα παραγόμενα προϊόντα τόσο στην Π.Γ.Δ.Μ. όσο και στις γειτονικές από αυτή χώρες. Επίσης απώτερος σκοπός της λειτουργίας ήταν η εξαγωγές και η πρόσβαση σε αγορές της Δυτικής Ευρώπης για αυτό και συνέφερε περισσότερο η εγκατάσταση εκεί. Πλέον το 90 % των προϊόντων που παράγονται

(Συγκεκριμένα πουλόβερ, πουκάμισα και κοντομάνικα μπλουζάκια) εξάγεται σε αγορές της Δυτικής Ευρώπης. Άρα εξαρχής εγκαταστάθηκε η επιχείρηση στην γειτονική χώρα.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία μας με τις αρχές που χρειαστήκαμε για την έκδοση της άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας ήταν αρκετά καλή αν και τα τελευταία χρόνια μετά από συζητήσεις με συναδέλφους από τον χώρο έχει διαπιστωθεί πως η έκδοσή των αδειών είναι γρηγορότερη και έχει μειωθεί σε μεγάλο βαθμό η γραφειοκρατία που παλαιότερα άγγιζε σε βαθμό και ίσως ξεπερνούσε αυτή της χώρας μας.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Το εργατικό δυναμικό που απασχολώ στην επιχείρησή μου με αφήνει απόλυτα ικανοποιημένο και δεν υπάρχουν αλλαγές απολύσεις ή κάτι άλλο την περίοδο λειτουργίας της επιχείρησης. Προφανώς με συμφέρει απόλυτα το γεγονός πως ο κατώτατος μισθός της Π.Γ.Δ.Μ. διαφέρει αισθητά από αυτό στην Ελλάδα. Ο αριθμός των εργαζομένων είναι 500 και από αυτούς οι 41 είναι για γραμματική υποστήριξη, διαφήμιση και λογιστικά.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Προς το παρόν δεν υπάρχει τέτοια βλέψη καθώς η επιτυχία είναι μεγάλη με κέρδος που φτάνει από 1.000.000 – 2.500.000 € σε ετήσια βάση.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Η μόνιμη κατοικία μου είναι στην Ελλάδα όπου ζει και η οικογένεια μου απλά μετακινούμε συχνά. Δηλαδή ουσιαστικά το εισόδημά μου καταναλώνεται στην χώρα μας γιατί αυτό επιθυμείται να προσδιορίσετε με την ερώτηση αυτή. Τα εισοδήματα όμως όλων των υπόλοιπων υπαλλήλων μου καθώς και του άμεσα εμπιστευόμενου ατόμου που με αντικαθιστά όταν απουσιάζω καταναλώνονται στην Π.Γ.Δ.Μ. όπου αυτοί οι άνθρωποι ζούνε και από όπου κατάγονται.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Biz Art Bit D.O.O.E.L.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Βασιλόπουλος Γεώργιος - Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2007.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Η επιχείρηση αποτελεί θυγατρική της Biz Art Galleries που υπάρχει και στην Ελλάδα. Στα πλαίσια περαιτέρω δραστηριοποίησης η Π.Γ.Δ.Μ. επιλέχθηκε ως χώρα για τη δημιουργία υποκαταστήματος – παραρτήματος.

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η παραπάνω ερώτηση καλύφθηκε από την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η παραπάνω ερώτηση καλύφθηκε από την παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές της γειτονικής χώρας ήταν πολύ καλή αν αναλογιστεί κανείς ότι μέσα σε 3 μέρες από την αίτησή μας μπορούσαμε να ξεκινήσουμε εργασίες για την εγκατάσταση της επιχείρησης στην βιομηχανική περιοχή της πόλης της Bitola. Θεωρώ πως μεγάλο ρόλο έπαιξε η φίρμα μας καθώς δραστηριοποιούταν ήδη στην Ελλάδα.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Σε γενικές γραμμές ευχαριστημένος αλλά δεν μπορώ να επισημάνω και κάποια διαφορά με το προσωπικό στην Ελλάδα θέλοντας να σας δώσω και μια κοινωνική διάσταση.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Δεν έγινε η ερώτηση αυτή καθώς δεν υπήρχε νόημα λόγω του ότι η επιχείρηση δραστηριοποιείται και στις δυο χώρες.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Ναι ζω εδώ καθώς είμαι ο υπεύθυνος για το παράρτημα της Π.Γ.Δ.Μ. .

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Beton A.D. Bitola

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Αναστασιάδης Παναγιώτης – Συνιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Από το 2004 λειτουργεί στην Π.Γ.Δ.Μ. .

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Βρισκόταν στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην διασταύρωση Μελίτης – Φλώρινας.

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Πολλές συζητήσεις έγιναν με συγγενικά μου πρόσωπα που κατοικούν στην Π.Γ.Δ.Μ. και δραστηριοποιούνται με τον συγκεκριμένο κλάδο. Οι συζητήσεις αφορούσαν κυρίως τα νέα φορολογικά μέτρα που συνέφεραν απόλυτα αυτούς οπότε αποφασίστηκε η ένωση των επιχειρήσεων σε μια οικογενειακή πια. Υπήρχε δηλαδή αρκετά καλό υπόβαθρο.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή καλύφθηκε από τις παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η επέκταση του υπάρχοντος χώρου για την αύξηση των αποθηκευτικών χώρων για τα οικοδομικά υλικά κυρίως δεν απαιτούσε κάποια ιδιαίτερη γραφειοκρατική διαδικασία.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Η επιχείρηση είναι οικογενειακή όπως προείπα και δεν διαθέτουμε μόνιμο προσωπικό αλλά ανάλογα με τις ανάγκες και τις περιόδους κάνουμε κάποιες προσλήψεις.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Όχι δεν υπάρχει λόγος έτσι και αλλιώς αυτή την περίοδο στην χώρα μας και ιδιαίτερα στην περιοχή μας δεν υπάρχει καθόλου ανάπτυξη στον τομέα των κατασκευών.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμε καθημερινά καθώς η απόσταση είναι πολύ μικρή και η οικογένεια μου βρίσκεται στην Ελλάδα αλλά το συγγενικό μου πρόσωπο που είναι συνιδιοκτήτης στην επιχείρηση διαμένει μόνιμα στην πόλη της Bitola με την δική του οικογένεια.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Carnation / Rodon D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Γκίνης Σπύρος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2005.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Η επιχείρηση βρισκόταν στην Ελλάδα στο Νομό Θεσσαλονίκης.

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η μετεγκατάσταση της επιχείρησης επιλέχθηκε γιατί στην Ελλάδα και μετά την επέλαση των αλυσίδων ρούχων αλλά και την εισαγωγή κινεζικών προϊόντων η ζήτηση ήταν χαμηλή ενώ παράλληλα το κέρδος είχε μειωθεί. Με το φθηνότερο εργατικό προσωπικό της Π.Γ.Δ.Μ. και τις φθηνότερες πρώτες ύλες το κέρδος επανήλθε στα επιθυμητά επίπεδα. Το γεγονός της επιλογής της Π.Γ.Δ.Μ. έγινε λόγω του ότι οι περισσότεροι ανταγωνιστές ήταν ήδη στην Βουλγαρία ενώ στην Π.Γ.Δ.Μ. το μερίδιο της αγοράς ήταν μεγαλύτερο.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή καλύφθηκε από την παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία μου με τις τοπικές αρχές ήταν άψογη σε σημείο που να φανταστεί κανείς έγινε και προώθηση από το αρμόδιο γραφείο των κατάλληλων οικοπέδων που θα μπορούσαν να χωρέσουν μια βιοτεχνία ενδυμάτων. Εγώ απλά είχα να επιλέξω με την τιμή αν τετραγωνικό μέτρο να είναι απόλυτα συμφέρουσα (16 €).

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Το εργατικό δυναμικό ήταν βασική αιτία μετεγκατάστασης όπως είπα και με τους 400 υπαλλήλους που απασχολώ για 10 γραμμές παραγωγής και γραμματική υποστήριξη υπάρχει πολύ καλή συνεργασία.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Νομίζω πως αυτή η περίπτωση δεν υπάρχει ούτε σε βραχυπρόθεσμη ούτε σε μακροπρόθεσμη χρονική περίοδο.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Τον περισσότερο καιρό ζω εδώ αλλά βρίσκομαι πολύ συχνά και στην πόλη καταγωγής μου. Το υπόλοιπο προσωπικό είναι ντόπιοι κάτοικοι και προφανώς ζουν εδώ.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

CPL D.O.O.E.L.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Παπαγεωργίου Μάρκος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2003 και έπειτα.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Ναι βρισκόταν στην περιοχή της Φλώρινας.

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η επιχείρηση εγκαταστάθηκε εκ νέου στην γειτονική χώρα γιατί συνέφερε απόλυτα η φορολογική πολιτική της Π.Γ.Δ.Μ. σε συνδυασμό με την προϋπόθεση ότι βρίσκομαι κοντά στην κατοικία μου. Παραδείγματος χάριν αν η επιλογή ήταν η Αλβανία δεν θα το έκανα καθώς η χιλιομετρική απόσταση είναι σαφώς μεγαλύτερη. Ουσιαστικά δεν άλλαξε τίποτα για την επιχείρησή μου παρά μόνο το όνομά της, διατηρήθηκαν πελάτες και προμηθευτές καθώς επίσης και κάποιοι υπάλληλοι.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή καλύφθηκε από τις δυο παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία με τις αρχές ήταν καλή αλλά συνεχώς βελτιώνεται χρόνο με το χρόνο.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Δεν υπάρχει κάποια σύγκριση δηλαδή δεν είναι πιο εργατικοί από τους Έλληνες αυτό θα ήταν αστείο. Μάλιστα με τον καιρό και λόγω της επαφής με πολλούς Έλληνες πελάτες έχουν εξοικειωθεί και με τη γλώσσα.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Νομίζω πως σας κάλυψα με τις απαντήσεις μου.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Ζω στην Ελλάδα, στην Φλώρινα συγκεκριμένα και όπως πάει ο καθένας στην δουλειά του το πρωί έτσι και εγώ τα χιλιόμετρα είναι πολύ λίγα και συνήθως στο τελωνείο δεν καθυστερώ.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Delfini Engineering D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Μάρκου Ζήσης – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 1999 και το 2007 εγκαταστάθηκε στην βιομηχανική περιοχή της πόλης Bitola.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Όχι δημιουργήθηκε εξ αρχής στην Π.Γ.Δ.Μ. .

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της
Μετεγκαταστάθηκε μέσα στην Π.Γ.Δ.Μ. αν σας αφορά στην ερευνά σας και εντάχθηκε στην βιομηχανική περιοχή για λόγους που κυρίως είχαν να κάνουν με εξυγίανση περιοχών στην πόλη Bitola και την μεταφορά βαριάς και οχλούσας βιομηχανίας, όπως των μεταλλικών κατασκευών, σε οριοθετημένη περιοχή.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η λειτουργία ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί λόγω υστέρησης ανάπτυξης την εποχή εκείνη που δημιουργούταν ο κλάδος των βιομηχανιών εκεί υπήρξε έντονη ζήτηση για κατασκευές. Ήταν μια έξυπνη κίνηση.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Την εποχή εκείνη δεν υπήρχε οργανωμένο κράτος και ήταν λίγο δύσκολα τα πράγματα αλλά με τον καιρό η κατάσταση έχει αλλάξει ριζικά και όταν το 2007 μας ενημέρωσαν

για την μετεγκατάσταση μας είχα εκπλαγεί που μέσα σε λιγότερο από δέκα χρόνια μιλούσαμε στην Π.Γ.Δ.Μ. για οργανωμένους υποδοχείς.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Δεν έχω κάποιο παράπονο. Απασχολώ μεγάλο αριθμό προσωπικού και μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει κάποιο πρόβλημα.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Η επιχείρηση έχει εξελιχθεί πλέον σε σταθερή αξία στην χώρα αυτή και δεν υπάρχει λόγος να το κάνω αυτό μάλιστα πολλές δουλειές μας ζητούν και στην Ελλάδα.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Ζω εδώ κανονικά καθώς διευθύνω την επιχείρηση και δεν μπορώ να πηγαиноέρχομαι.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Dom Metal D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Σουλίδης Λάκης – Υπεύθυνος για τις επαφές με πελάτες

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση υπάρχει από το 2004 στην Π.Γ.Δ.Μ. και από το 1990 στην Ελλάδα.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Ναι όπως προαναφέρθηκε βρισκόταν στην Ελλάδα

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η επιχείρηση επιλέχθηκε να μετεγκατασταθεί γιατί η ζήτηση για μεταλλικές κατασκευές στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας περιορίστηκε αρκετά και ένας νέος παρεμφερής κλάδος που θα μπορούσαμε να δραστηριοποιηθούμε ήταν η κατασκευή μεταλλικών επίπλων καθαρά. Σε αναζήτηση συνεργατών για πρόσβαση σε Βαλκάνια και υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη βρέθηκαν συνεργάτες σε Κροατία και Σλοβενία. Οι συνεχείς επαφές και η ανταλλαγή πρώτων υλών αλλά και των κατασκευασμένων επίπλων συνέφερε μόνο εκεί καθώς οι «διάδρομοι» επικοινωνίας δεν διέθεταν δασμούς

και οι ρυθμίσεις για εμπόριο με τις συγκεκριμένες χώρες της Βαλκανικής ήταν ευνοϊκές.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή καλύφθηκε από τις παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία ήταν πολύ καλή και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα υπήρξε έναρξη της παραγωγής.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Οι σχέσεις με το εργατικό προσωπικό που απασχολείται στην περιοχή όλα αυτά τα χρόνια ήταν πολύ καλές αλλά παράλληλα χωρίς να σημαίνει κάτι αυτό διατηρήθηκε μεγάλο κομμάτι του εργατικού δυναμικού που απασχολούταν στην Ελλάδα.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Η μετεγκατάσταση έδωσε μια δεύτερη ευκαιρία στην επιχείρησή μου όποτε δεν υπάρχει τουλάχιστον σε βάθος δεκαετίας η επιστροφή στην Ελλάδα.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμαι καθημερινά καθώς οι χιλιομετρικές αποστάσεις είναι πολύ μικρές.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Eurotechnic Engineering D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Καραγιάννης Πάρης – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2003.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Ναι βρισκόταν στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Θεσσαλονίκης.

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η επιχείρηση μετεγκαταστάθηκε καθαρά για την αύξηση του κέρδους με λόγω των μικρότερων μισθών στους υπαλλήλους.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή καλύφθηκε από τις δυο παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Δεν υπήρξε κάποιο πρόβλημα.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Οι διαφορές δεν υπάρχουν ανάμεσα σε αυτό και στο ελληνικό εργατικό δυναμικό. Η συνεργασία είναι άριστη.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Η αύξηση των κερδών έστω και με ένα άλφα ρίσκο που πάρθηκε τότε είναι ικανοποιητική οπότε και δεν υπάρχει κάποιος λόγος επιστροφής στην Ελλάδα.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Οι εβδομάδες μοιράζονται ουσιαστικά στην μέση καθώς τα Σαββατοκύριακα επιστρέφω στην οικογένειά μου, αλλά το μεγαλύτερο μέρος των κερδών μου καταναλώνεται στην Ελλάδα ανά αυτό σας ενδιαφέρει.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Faiko D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Ταχματζίδης Στέφανος – Ιδιοκτήτης επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση δραστηριοποιείται στην Π.Γ.Δ.Μ. από το 2004 και έπειτα.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Η αρχική της βάση ήταν η πόλη της Βέροιας στο Νομό Ημαθίας.

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η επιχείρηση μετεγκαταστάθηκε στα πλαίσια της αύξησης των κερδών καθώς στην Ελλάδα είχαν μειωθεί αισθητά. Ένας συνδυασμός των φόρων των τιμών των πρώτων υλών και των μικρών μισθών οδήγησε στη νέα έδρα μας στην πόλη της Bitola.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε ήδη από τις παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία ήταν πολύ καλή και σε πολλές περιπτώσεις ένιωθα, με συγχωρείται για την απλότητα των λέξεων, να με παρακαλάνε και να χαίρονται που επιλέγω την χώρα τους.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία μου με τους εργαζομένους μου συγκεκριμένα είναι πολύ καλή καθώς είμαι και εγώ σωστός απέναντί τους και είναι όλοι ασφαλισμένοι.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Δεν υπάρχει κάποιο κίνητρο να επιστρέψω στην Ελλάδα ιδιαίτερα τώρα.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Ζω στην Π.Γ.Δ.Μ. καθώς η καταγωγή μου δεν ήταν από την Ελληνική συνοριακή περιοχή αλλά πολλοί συνάδελφοι που είναι από Φλώρινα μετακινούνται δεν ξέρω αν αυτό σας ενδιαφέρει στην έρευνά σας.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

G & G D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Γκερτσάκης Γεώργιος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2007.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Όχι εγκαταστάθηκε εξ αρχής στην Π.Γ.Δ.Μ. .

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση απαντήθηκε σύμφωνα με την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η επενδυτική δραστηριότητα που ανθίζει στην γειτονική χώρα ιδιαίτερα στον κλάδο αυτό προσέλκυσε το ενδιαφέρον για επένδυση εκεί λόγω της εγγύτητας με το τόπο καταγωγής μου, την Φλώρινα, έτσι ώστε να μετακινούμαι άνετα.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Η συνεργασία ήταν πολύ καλή και όλα έγιναν σε πολύ γρήγορους ρυθμούς.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Επίσης η συνεργασία με τους εργαζομένους μου είναι πολύ καλή.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Είμαι απόλυτα ικανοποιημένος από την πορεία μας εδώ και δεν υπάρχει τέτοια πιθανότητα στο άμεσο μέλλον.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε νωρίτερα.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Konigton D.O.O.E.L.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Αντωνιάδη Δήμητρα – Υπεύθυνη πωλήσεων

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2005.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Όχι εξαρχής δημιουργήθηκε στην Π.Γ.Δ.Μ. .

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Ο βασικότερος λόγος για να γίνει τελικά η επένδυση εκεί ήταν το φθινό εργατικό προσωπικό καθώς δεν χρειάζονται πολλοί υπάλληλοι για τις δυο γραμμές παραγωγής που διαθέτει η βιοτεχνία.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Δεν υπήρξε κάποιο πρόβλημα με τις αρχές, αντίθετα ήταν αρκετά εξυπηρετικοί οι υπάλληλοι.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Επίσης με τους υπαλλήλους δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα.

Προς το παρόν δεν υπάρχει τέτοια περίπτωση.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμε, εγώ προσωπικά αλλά από ότι ξέρω ο ιδιοκτήτης και οι υπόλοιποι υπάλληλοι ζουν κανονικά στην πόλη της Bitola.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Partenon D.O.O.E.L.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Στανίδης Δημήτριος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση υπάρχει από το 2004 στην Π.Γ.Δ.Μ. και από το 1994 στην Ελλάδα.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Ναι όπως προαναφέρθηκε βρισκόταν στην Ελλάδα

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η επιχείρηση επιλέχθηκε να μετεγκατασταθεί γιατί έγινε αναζήτηση συνεργατών για πρόσβαση στα Βαλκάνια και υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη. Οι συνεργασίες δημιουργήθηκαν σχέσεις και βρέθηκαν συνεργάτες στην Κροατία. Επίσης η κύρια πρώτη ύλη μας προερχόταν από την περιοχή του Πρίλεπ, στην Π.Γ.Δ.Μ., και η συνολική αποφυγή των δασμών επιτεύχθηκε με την μετεγκατάσταση.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από τις παραπάνω ερωτήσεις.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Πολύ καλή συνεργασία και βοήθεια μεγάλη στην εξεύρεση οικοπέδου για την εγκατάσταση της επιχείρησης.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Όμοια με την συνεργασία με τους Έλληνες υπαλλήλους δεν υπάρχει κάποια διαφορά.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Η εξαγωγές στα Βαλκάνια και την υπόλοιπη Ευρώπη καθώς και τα κέρδη αποτρέπουν την επιστροφή μας στην Ελλάδα.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Ζω εδώ μαζί με την οικογένειά μου όπως και οι υπάλληλοι μου.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Planet Mihos D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Μίχος Βασίλειος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση είναι πρόσφατη δημιουργήθηκε το 2009.

4. Βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Όχι δημιουργήθηκε εξ αρχής στην γειτονική χώρα.

5. Αν βρισκόταν πρωτότερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την προηγούμενη.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Την εποχή που διέθετα κεφάλαιο και ήθελα να επενδύσω ξεκίνησε στην χώρας μας η οικονομική κρίση και έτσι στράφηκα στην Π.Γ.Δ.Μ. όσον αφορά το προϊόν αποφασίστηκε με βάση την εξαγωγική του δυνατότητα.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα
Η συνεργασία μου ήταν άψογη μέσα σε μόλις 3 μέρες μπορούσα να εγκαταστήσω την επιχείρησή μου.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα
Επίσης η συνεργασία με τους υπαλλήλους μου είναι πολύ καλή.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα
Δεν υπάρχει τέτοια πιθανότητα τουλάχιστον ακόμα.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμε καθημερινά έτσι και αλλιώς η παλιά μου δουλειά ήταν στο Αμύνταιο που είναι περισσότερα χιλιόμετρα από την κατοικία μου παρά από την πόλη της Bitola.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Saminvest D.O.O.E.L.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Σαμαράς Γεώργιος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2003.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Ναι βρισκόταν στην Ελλάδα αλλά ασχολούταν με γούνες στην ευρύτερη περιοχή της Καστοριάς.

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η παραγωγή της γούνας πέρασε μια σοβαρή κρίση όπως είναι γνωστό και έτσι έπρεπε η επιχείρηση να επιβιώσει για αυτό και πάρθηκε το ρίσκο της μετεγκατάστασης. Η μεταποίηση δερμάτων αποφασίστηκε λόγω της καλής πρόσβασης σε πρώτη ύλη από την νέα θέση της επιχείρησής μας.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα
Η συνεργασία μου με τις αρχές πολύ καλή αν και η γραφειοκρατία υπήρχε σε μεγάλο βαθμό.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα
Οι υπάλληλοί μου είναι Έλληνες και μετακινούνται κάθε μέρα.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα
Όχι δεν υπάρχει κανένας λόγος.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε
Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε παραπάνω.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης
Sat Moda D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση
Σαίτης Σταύρος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης
Η επιχείρηση λειτουργεί από το 1993.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που
Όχι εγκαταστάθηκε εξ αρχής στην Π.Γ.Δ.Μ. .

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της
Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό
Γενικά συνέφερε περισσότερο στο θέμα των εξαγωγών για αυτό και αποφασίστηκε η εγκατάσταση εκεί. Έπειτα είχα συγγενικά πρόσωπα που κατοικούν εκεί και θα βοηθούσαν όταν εγώ θα έλειπα.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Την εποχή εκείνη ήταν χάος η χώρα. Τώρα από συζητήσεις που κάνω όλα είναι πολύ καλύτερα. Είχα παιδευτεί πολύ να βγάλω άκρη με την νομοθεσία και το κλίμα δεν ήταν ευνοϊκό όπως τώρα.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Είμαι παρά πολύ ευχαριστημένος από το εργατικό δυναμικό όλα αυτά τα χρόνια.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Είναι πάρα πολλά τα χρόνια και έχει γίνει πλέον «όνομα» στην μόδα της Π.Γ.Δ.Μ. η επιχείρηση, δεν υπάρχει λόγος να αλλάξει αυτό.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμε σχεδόν καθημερινά.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Sikat D.O.O.E.L.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Οικονομόπουλος Νικόλαος – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2002.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Όχι εξαρχής εγκαταστάθηκε στην Π.Γ.Δ.Μ. .

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η λειτουργία ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί ζυγιάστηκε η προμήθεια πρώτων υλών, οι χαμηλοί μισθοί και το ευνοϊκό φορολογικό σύστημα σε σχέση με τη διαφθορά και την διαφάνεια στην χώρα αυτή. Έπρεπε να παρθεί ένα ρίσκο και τελικά πέτυχε.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Δεν έχω κανένα παράπονο πήγαν όλα καλά.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα
Επίσης πολύ ικανοποιημένος με τους υπαλλήλους.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα
Στο άμεσο μέλλον όχι.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε
Μετακινούμε καθημερινά και ζω με την οικογένειά μου στην Ελλάδα.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Teletcentar

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Μίσκας Γιάννης – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Το κατάστημα το διαθέτω από το 2004

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Βρίσκεται στην Ελλάδα ακόμα απλά άνοιξα και ένα υποκατάστημα στην Π.Γ.Δ.Μ. .

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Δεν υπήρξε κάποιο πρόβλημα όσον αφορά την άδεια και άλλες υποχρεώσεις.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Οι υπάλληλοι στο κατάστημα είναι πολύ καλοί και οι σχέσεις πολύ καλές διαθέτω και Έλληνες υπαλλήλους λόγω της κίνησης Ελλήνων στην αγορά.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Δεν έχει νόημα αυτή η ερώτηση.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμε καθημερινά.

-----

1. Τίτλος της επιχείρησης

Zenit – Remont D.O.O.

2. Θέση συνεντευξιαζόμενου στην επιχείρηση

Σουμπάσης Πασχάλης – Ιδιοκτήτης της επιχείρησης

3. Διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης

Η επιχείρηση λειτουργεί από το 2007.

4. Βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα και αν ναι που

Ναι βρισκόταν στην Ελλάδα και βρίσκεται ακόμα.

5. Αν βρισκόταν πρωτύτερα στην Ελλάδα γιατί επιλέχθηκε η μετεγκατάστασή της

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την παραπάνω.

6. Αν η λειτουργία της ξεκίνησε στην Π.Γ.Δ.Μ. γιατί έγινε αυτό

Η ερώτηση αυτή απαντήθηκε από την παραπάνω.

7. Πως ήταν η συνεργασία με τις διοικητικές αρχές στην γειτονική χώρα

Δεν υπήρξε κάποιο πρόβλημα ίσα ίσα όλα ήταν πολύ καλά και το κλίμα πολύ ευνοϊκό.

8. Πως είναι η συνεργασία με το εργατικό δυναμικό στην γειτονική χώρα

Οι σχέσεις με τους υπαλλήλους μου είναι πολύ καλές.

9. Σκέφτεστε να επιστρέψετε την βάση της επιχείρησης στην Ελλάδα

Η ερώτηση αυτή δεν υπήρχε νόημα να γίνει.

10. Ζείτε στην Π.Γ.Δ.Μ. ή μετακινείστε

Μετακινούμε καθημερινά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλεξάνδρου Δ., (2008), *Εγλωβισμένοι...οι Έλληνες των Σκοπίων*, Θεσσαλονίκη
- ΑΠΘ, (2007), *Επενδύοντας στα Bitola*, Εργαστήριο Οικονομικών αναλύσεων και πολιτικών, Θεσσαλονίκη
- Βασιλειάδης Ν., (2004), *Η Πολιτισμική Ταυτότητα των Ελλήνων στην Πελαγονία (1912-1930)*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη
- Γκουνταράς Ν., (2001), *Ελληνικές επενδύσεις στην ΠΓΔΜ: Προοπτικές και προβλήματα μέσω μιας έρευνας πεδίου*, (διπλωματική εργασία), Βόλος
- Γραφείο Συνδέσμου Σκόπια, (2008), *Ετήσια Έκθεση 2007 για την οικονομία της ΠΓΔΜ και τις διμερείς οικονομικές σχέσεις της με την Ελλάδα*
- Γρυλλάκης Ν., (2008), *Η Μακεδονία χθες σήμερα και αύριο*, εκ. Λιβάνη, Αθήνα
- Επιχειρηματικός οδηγός Κέντρου Διασυνοριακής Συνεργασίας Επιμελητηρίου Φλώρινας, (2009), *Ένας κόσμος με έτοιμες λύσεις*, Φλώρινα
- Κολίτσης Α., (1999), *Διασυνοριακή συνεργασία, μοχλός ανάπτυξης για Δυτική Μακεδονία και ΠΓΔΜ*, (διπλωματική εργασία), Βόλος
- Λιάκος Α., Ελαφάντης Α., Μανιτάκης Α., Παπαδημητρόπουλος Δ., (1993), *Ο ιανός του εθνικισμού και η Ελληνική Βαλκανική πολιτική*, εκ. Ο πολίτης
- Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, τόμος 56
- Πετράκος Γ., (2000), *Η ανάπτυξη των Βαλκανίων*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας
- Πολύζος Σ. , (2011), *Περιφερειακή Ανάπτυξη*, Κριτική, Αθήνα

- Τοπαλογλου Α. και Πετρακος Γ., (2008), *Σύνορα ολοκλήρωση και ανάπτυξη: Η νέα γεωγραφία των διασυνοριακών οικονομικών σχέσεων*, Κριτική, Αθήνα
- Τοπάλογλου Α., (2009), *Το νέο τοπίο των συνόρων στην Ευρώπη στο "Αγορά Χωρίς Σύνορα"*
- Τοπαλογλου Α., (2009), *Πολιτικές διασυνοριακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*
- Τσαρδανίδης Χ., (1996), *Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας- ΠΓΔΜ, Προοπτικές συνεργασίας*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης
- Χρυσανθακόπουλος Α., (2007), *Οι Έλληνες των Σκοπίων*, Θεσσαλονίκη

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, (2007), *Republic of Macedonia: Food processing industry*, Investors guide, Republic of Macedonia
- Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia, (2007), *Processing Industry*, Republic of Macedonia
- Brown, (2010), *Export Promotion Strategy and Recommendationson Reconstituting InvestMacedonia*, Republic of Macedonia, Ministry of Economy
- Chen N, (2002), *Intra-national versus international trade in the European Union: why do national borders matter?*, Journal of International Economics 63 (2004) 93–118, UK
- Engström J., (2002), *The Power of Perception: The Impact of the Macedonian Question on Inter-ethnic Relations in the Republic of Macedonia*
- European Union: The Case of the Northern Greek Cross Border Zone, in Economic Alternatives, (2007), *Greece-the former Yugoslav Republic of Macedonia IPA Cross-Border Programme*
- Grimes M., (1998), *Crossing Borders: Changing Social Identities in Southern*

- Kofos E., (1999), *Greece's Macedonian Adventure: The Controversy over FYROM's Independence and Recognition*, USA
- Kondonis H., (2005) *Bilateral relations between Greece and the former Yugoslav Republic of Macedonia*
- Lamprianidis L., (1996), *The opening of the Balkan markets and consequent economic problems in Greece*, Modern Greek studies, vol. 12/13, pp 211 – 235
- Milenkoski M, Talevski V., (2001), *The borders of the Republic of Macedonia*, IBRU Boundary and Security Bulletin, Skopje Macedonia, *South European politics*, Sts Cyril and Methodius University, Skopje Mexico, University of Arizona Press
- Ortakovski V., (2001), *Interethnic Relations and Minorities in the Republic of*
- Panagiotou R., (2008), *FYROM's transition: from Yugoslavia to the European Union*, Centre for Planning and Economic Research, Athens
- Pavlacovich-Kochi V., Morehouse B., Wastl-Walter D., (2004), *Challenged Borderlands: Transcending political and cultural boundaries*
- Petraikos G., Brada J., (1989), *Metropolitan concentration in developing countries*, KYKLOS: The International Review of Social Sciences τόμος 42 τεύχος 2 σελ 556 – 578
- Topaloglou L, Petraikos G., (2007), *The economic and spatial characteristics of the Northern Greek border Zone: a challenge for a new strategy*
- Topaloglou L, (2009), *Obstacles in economic cross border interaction across the EU external and Northern Greek border regions*

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- Διαδικτυακές πόλες δήμου Φλώρινας, www.cityoflorina.gr
- Κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG, www.interreg.gr
- Ιστοσελίδα για τις επενδύσεις στην Π.Γ.Δ.Μ., <http://investinmacedonia.com>
- Ιστοσελίδα υπουργείου Εξωτερικών με τις προτάσεις των οικονομικών γραφείων των πρεσβειών, <http://www.agora.mfa.gr>

ΛΟΙΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Προσωπική συνέντευξη με τον πρόεδρο του εμπορικού επιμελητηρίου της Φλώρινας κ. Αριστείδου

-Προσωπική συνέντευξη με υπάλληλο του τελωνείου κα. Πιτόσκα